

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Πληροφορικά και
Επικοινωνιακά Συστήματα**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Ιδιωτικότητα και προσωπικά δεδομένα στο Διαδίκτυο: Η
χρήση των “cookies”**

Αδαμαντία Αλέξη

**Επιβλέπων Καθηγητής
Κωνσταντίνος Λιμνιώτης**

Δεκέμβριος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Πληροφοριακά και
Επικοινωνιακά Συστήματα***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Ιδιωτικότητα και προσωπικά δεδομένα στο Διαδίκτυο: Η
χρήση των “cookies”**

Αδαμαντία Αλέξη

**Επιβλέπων Καθηγητής
Κωνσταντίνος Λιμνιώτης**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στα Πληροφοριακά και Επικοινωνιακά Συστήματα από τη Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Δεκέμβριος 2016

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι η μελέτη και η αποτύπωση της σημερινής πραγματικότητας στο Διαδίκτυο ως προς την ιδιωτικότητα των χρηστών. Έμφαση δίνεται σε διαδικτυακές σελίδες που έχουν υψηλή επισκεψιμότητα σε Ελλάδα και Κύπρο, ως προς το αν προσαρμόζονται στην τρέχουσα νομοθεσία αναφορικά με την προστασία προσωπικών δεδομένων των επισκεπτών τους. Το εν λόγω γενικότερο ζήτημα που πραγματεύεται η παρούσα διατριβή, αποτελεί ήδη συνεχές αντικείμενο μελέτης των ευρωπαϊκών αρχών Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Κύριο άξονα της διατριβής αποτελούν οι σχετικές τεχνολογίες Διαδικτύου που δύνανται να πλήξουν την ιδιωτικότητα των χρηστών, με έμφαση στα λεγόμενα cookies, σε αντιπαράθεση με την ισχύουσα νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων και των σχετικών υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτή. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκε έρευνα στους πιο δημοφιλείς ιστότοπους σε Ελλάδα και Κύπρο, οι οποίοι κατηγοριοποιήθηκαν κατάλληλα βάσει του τομέα στον οποίο εντάσσονται (π.χ. ενημερωτικές ιστοσελίδες, ιστοσελίδες διαδικτυακών αγορών κ.ά.) και στη συνέχεια οι κατηγορίες αυτές εξετάστηκαν με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα ως προς το παρεχόμενο επίπεδο ιδιωτικότητας. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής καταδεικνύει ότι μένουν ακόμα σημαντικά βήματα να γίνουν για την πλήρη συμμόρφωση των παρόχων διαδικτυακών υπηρεσιών με την ισχύουσα νομοθεσία, ιδίως δε αν λάβει κανείς υπόψη το νέο σχετικό νομικό πλαίσιο, με αυστηρότερους κανόνες, που θα είναι σε ισχύ από το Μάιο του 2018.

Summary

In this work, the privacy of the Internet users is studied in terms of tracking technologies. More precisely, emphasis is given to web pages that have the largest numbers of visitors in Greece and Cyprus with regard to their compliance with the current personal data protection legislation. This issue in general constitutes a current challenge amongst all Data Protection Authorities in Europe.

The main focus of this work is the related Internet technologies that may affect the privacy of users, with emphasis on the so-called Cookies, with regard to obligations derived from the existing data protection legislation. In this context, an in-depth investigation of the most popular sites found in Greece and Cyprus has been conducted. These sites have been appropriately classified, (e.g. information websites, online shopping sites, etc.) and they have been subsequently studied in terms of usage of cookies – i.e. the types of cookies they use, whether they ask for the consent of their users and so on. The research carried out in this work shows that there are important steps that should be made, towards the full compliance of the web site providers, with the existing data protection legislation. This requirement is further strengthened by the fact that a new legal framework will be in effect from May 2018.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας κ. Κωνσταντίνο Λιμνιώτη, για την πολύτιμη βοήθεια, καθοδήγηση, υπομονή, αλλά και κατανόηση του, σε όλη πορεία ανάπτυξης και συγγραφής της υπάρχουσας εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την στήριξη της καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς και τον σύζυγο μου γιατί ήταν δίπλα μου, όταν τον χρειαζόμουν περισσότερο από κάθε άλλη φορά.

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	1
1.1	Δομή της διατριβής	2
2	Η έννοια της Ιδιωτικότητας – Νομικό πλαίσιο	3
2.1	Ο ορισμός της Ιδιωτικότητας	3
2.2	Απειλές κατά της ιδιωτικότητας στην παγκόσμια Κοινωνία της Πληροφορίας	5
2.2.1	Απειλές της ιδιωτικότητας στο επικοινωνιακό επίπεδο	6
2.2.2	Απειλές της ιδιωτικότητας στο επίπεδο εφαρμογής	7
2.2.3	Απειλές της ιδιωτικότητας σε τεχνολογικό επίπεδο	8
2.3	Διατάξεις Νομοθετικού πλαισίου για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και της Ιδιωτικότητας	9
2.3.1	Διεθνείς Νομοθετικές Διατάξεις	10
2.3.2	Κατευθυντήριες αρχές για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και της Ιδιωτικότητας	10
2.3.3	Ευρωπαϊκή Οδηγία 1995/46/EK	12
2.3.4	Ευρωπαϊκή Οδηγία 2002/58/EK	15
2.3.5	Ευρωπαϊκή Οδηγία 2009/136/EK	15
2.3.6	Ελληνικό Νομικό Πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας	16
2.3.7	Νομικό πλαίσιο Κύπρου για την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας	20
2.3.8	Νέος Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών δεδομένων (GDPR)	21
3	Παρακολούθηση χρηστών στο Διαδίκτυο – η περίπτωση των Cookies	23
3.1	Λόγοι χρήσης των Cookies	24
3.2	Βασικές κατηγορίες των Cookies	25
3.3	Λόγοι αντίδρασης για τη χρήση των Cookies	27
3.4	Νομοθετικό πλαίσιο για τη χρήση των cookies στις ιστοσελίδες	28
3.4.1	Νομικό Πλαίσιο	29
3.5	Ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος ενημέρωσης του συνδρομητή ή χρήστη, σχετικά με την συγκατάθεση	29
3.6	Κατηγορίες cookies που εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης της συγκατάθεσης του συνδρομητή ή χρήστη	31
4	Χρήση Cookies από Δημοφιλείς Διαδικτυακούς τόπους σε Ελλάδα και Κύπρο	33
4.1	Στοιχεία της Έρευνας	33
4.2	Εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν	37
4.3	Αντικείμενο της έρευνας	41
4.4	Αποτελέσματα Έρευνας	42
4.5	Συμπεράσματα Έρευνας	51
5	Επίλογος	54
	Βιβλιογραφία	59

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Στην καθημερινότητά μας, με τη ραγδαία πρόοδο της τεχνολογίας του Διαδικτύου και των νέων εφαρμογών, εγείρονται πολλά ζητήματα ως προς την ιδιωτικότητα των χρηστών. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων, έννοια στενά συνυφασμένη με την ιδιωτικότητα, καθίσταται εξαιρετικά κρίσιμη: και αυτό γιατί, αν και αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του ατόμου που κατοχυρώνεται και νομικά, εν τούτοις δεν συμβαδίζει πάντοτε με τις παρεχόμενες υπηρεσίες του Διαδικτύου. Ως εκ τούτου, η εφαρμογή πολλών εκ των επιταγών της νομοθεσίας περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής. Θέματα όπως η ανάγκη λήψη ρητής συγκατάθεσης των χρηστών για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων σε καθημερινές εφαρμογές πολύ συχνά «παρακάμπτονται» από τα διάφορα συστήματα/εφαρμογές. Παράλληλα, εξακολουθούν να υπάρχουν περιπτώσεις δημοφιλών διαδικτυακών τόπων που δεν παρέχουν επαρκή επίπεδα ασφάλειας, με αποτέλεσμα να τίθενται σε κίνδυνο τα προσωπικά δεδομένα που αποστέλλουν οι χρήστες.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να καταγράψει τις βασικές έννοιες της ιδιωτικότητας, καθώς και τα θέματα ιδιωτικότητας που ανακύπτουν στο Διαδίκτυο, εξετάζοντας δημοφιλείς διαδικτυακούς τόπους σε Ελλάδα και Κύπρο, ως προς την ασφάλεια που παρέχουν. Συγκεκριμένα κατά τη διάρκεια επίσκεψης ενός χρήστη στους δημοφιλείς διαδικτυακούς τόπους, γίνεται έλεγχος των cookies που εγκαθίσταντο, στον υπολογιστή του, και συγκεκριμένα ερευνείται εάν εγκαθίσταντο cookies, αν υπάρχει ενημέρωση για αυτά, καθώς και αν υπάρχει δυνατότητα διαχείρισης αυτών μέσα από τις ιστοσελίδες. Απώτερος σκοπός είναι να ελεγχθεί η παροχή ασφάλειας στις ιστοσελίδες αυτές, και αν συντελούν σε “παρακολούθηση” και κατά επέκταση σε παραβίαση ιδιωτικότητας και αυτό γιατί τα cookies αποτελούν έναν αποτελεσματικό, από τεχνικής πλευράς, τρόπο για τη δημιουργία προφίλ χρηστών και εξαγωγή

συμπερασμάτων ως προς τη συμπεριφορά τους (π.χ. για τα ενδιαφέροντά τους, για τις απόψεις τους κτλ).

Τα ζητήματα λοιπόν που καλείται να αντιμετωπίσει η παρούσα διατριβή, αποτελούν ήδη συνεχές αντικείμενο μελέτης των ευρωπαϊκών αρχών Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Εξάλλου, περιστατικά παραβίασης προσωπικών δεδομένων μέσω διαδικτυακών εφαρμογών γίνονται, δυστυχώς, συνεχώς γνωστά, οπότε καθίσταται σαφές ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης προς αυτήν την κατεύθυνση.

Απώτερος στόχος είναι να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα της έρευνας από αρμόδιους φορείς (όπως οι εθνικές αρχές Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων) στο πλαίσιο ελέγχου της συμμόρφωσης των φορέων παροχής διαδικτυακών υπηρεσιών ως προς τη νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων, καθώς και γενικότερα στο πλαίσιο βελτίωσης της ασφάλειας των εν λόγω υπηρεσιών.

1.1 Δομή της διατριβής

Η δομή της εν λόγω διατριβής είναι η εξής:

Στο 2ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην έννοια της Ιδιωτικότητας, των προσωπικών δεδομένων, αλλά και των διατάξεων νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της Ιδιωτικότητας.

Στο 3ο κεφάλαιο υπάρχει εκτενής αναφορά και περιγραφή των cookies που εγκαθίστανται από τις ιστοσελίδες στο τερματικό κάθε χρήστη, καθώς και των κινδύνων που ελλοχεύουν από τη χρήση τους ως προς την ιδιωτικότητα. Επίσης, παρατίθεται το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη χρήση τους στις ιστοσελίδες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

Στο 4ο κεφάλαιο περιγράφεται ο έλεγχος που πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της εν λόγω διατριβής, ως προς τη χρήση των cookies σε δημοφιλείς διαδικτυακούς τόπους σε Ελλάδα και Κύπρο, σχετικά με το κατά πόσο οι πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών ακολουθούν τη διαδικασία που πρέπει, ως προς τη χρήση και εγκατάσταση cookies, αλλά και την ενημέρωση των χρηστών για αυτά.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, αναφέρονται τα συμπεράσματα της παρούσας διατριβής σχετικά με το αν ανακύπτουν θέματα ιδιωτικότητας στο Διαδίκτυο από την χρήση cookies.

Κεφάλαιο 2

Η έννοια της Ιδιωτικότητας - Νομικό πλαίσιο

Για πολλές δεκαετίες, μια από τις μεγαλύτερες ανησυχίες των φιλοσόφων, των κοινωνικών επιστημόνων, ήταν η ιδιωτικότητα τόσο ως κοινωνικό ζήτημα, αλλά και ως νομικό ζήτημα. Με την άφιξη όμως των υπολογιστών και λόγω του γεγονότος ότι οι Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών, ΤΠΕ, επιδρούν στην οικονομική, κοινωνική και προσωπική ζωή κάθε ανθρώπου, ολοένα και περισσότερο, το θέμα της ιδιωτικότητας, κεντρίζει το ενδιαφέρον της σύγχρονης κοινωνίας.

Στο διεθνές Συνέδριο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, καθώς και σε άλλες διεθνείς και περιφερειακές συνθήκες (Privacy International 1999), η ιδιωτικότητα αναγνωρίστηκε ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα στη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (United Nations 1948), το οποίο θα πρέπει να προστατεύεται σε μια κοινωνία δημοκρατική. Η ευθύνη λοιπόν της προστασίας της ιδιωτικότητας, αποτελεί πλέον κύριο αντικείμενο πολλών νομοθετημάτων που άπτονται, μεταξύ άλλων, της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η ιδιωτικότητα αποτελεί επίσης εγγενές στοιχείο, σε διάφορες τεχνολογίες, με σκοπό να μπορούν να αξιοποιηθούν χωρίς να πλήττεται το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα (τέτοιες τεχνολογίες ακολουθούν τη λεγόμενη αρχή της ιδιωτικότητας - ήδη - κατά - το - σχεδιασμό - Privacy by Design).

2.1 Ο ορισμός της Ιδιωτικότητας

Το ζήτημα ορισμού της ιδιωτικότητας φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ακανθώδες, αφού στα πλαίσια σύνταξης του καταλόγου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσα στις δεκαετίες συζητήσεων μεταξύ εμπειρογνομόνων, αλλά και ακαδημαϊκών, δεν κατέληξαν σε κάτι το οποίο να είναι αποδεκτό ευρέως.

Οι Louis D. Brandeis και Samuel D. Warren το 1890, στο άρθρο τους «The Right to Privacy» χρησιμοποίησαν τη φράση «the right to be left alone» («το δικαίωμα να μένεις

μόνος»)(Brandeis and Warren 1890: 193-220), για να περιγράψουν το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα του ατόμου, που αποτελεί και τον πρώτο ορισμό της ιδιωτικότητας. Για τη συγγραφή του άρθρου αυτού, από τους δυο αυτούς αμερικανούς δικηγόρους, ερέθισμα ήταν η ανάπτυξη νέων μορφών τεχνολογιών που συνδέθηκε και με άλλες εξελίξεις και συγκεκριμένα με την εμφάνιση, περιστατικών δημόσιας διάδοσης λεπτομερειών, σχετικών με την προσωπική ζωή των διασημοτήτων εκείνης της εποχής, σε έντυπη μορφή, και αυτό συνέβη λόγω του ότι εκείνη την εποχή εμφανίστηκαν, οι φωτογραφικές μηχανές. Το φαινόμενο αυτό λοιπόν οδήγησε τους δυο αμερικανούς δικηγόρους, Brandeis και Warren στην αντίληψη ότι η έννοια της ιδιωτικότητας αφορά την έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων, αλλά και την προστασία ιδιωτικών συζητήσεων.(Brandeis and Warren 1890: 193-220)

Βάσει ενός άλλου ορισμού, και συγκεκριμένα του Alan F. Westin η ιδιωτικότητα (privacy) ορίζεται ως εξής: "Η ιδιωτικότητα είναι η αξίωση των ατόμων, των ομάδων και των ιδρυμάτων, να αποφασίζουν από μόνοι τους για το πότε, πώς και μέχρι ποιο σημείο οι πληροφορίες που αφορούν αυτούς, θα διαβιβάζονται σε άλλους"(Westin 1967:7)

Μερικοί μελετητές υπερασπίζονται το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα ως το μέσο με το οποίο μπορούμε να εκφραστούμε, καθώς και να επιλέξουμε. Αξίζει να σημειωθεί βέβαια ότι από τότε έχουν προταθεί αρκετές κατηγοριοποιήσεις, της έννοιας της ιδιωτικότητας ανάλογα βέβαια με το πλαίσιο των πληροφοριών(Antón, Massey 2008, Barker et all 2009, Clarke 1997, Solove 2008).

Έτσι λοιπόν, ανάλογα με το είδος, αλλά και το πλαίσιο των πληροφοριών, η έννοια της ιδιωτικότητας, μπορεί διαχωριστεί στις εξής εκφάνσεις(Rosenberg 1992:191-220):

- Εδαφική Ιδιωτικότητα (Territorial Privacy) που αφορά στην προστασία της στενής φυσικής περιοχής, δηλαδή οικιακά και άλλα περιβάλλοντα, που περιβάλλουν ένα πρόσωπο και μπορεί να είναι ο εργασιακός ή ο δημόσιος χώρος.
- Σωματική Ιδιωτικότητα (Bodily Privacy) που αφορά στην προστασία ενός προσώπου από παρέμβαση αδικαιολόγητη, όπως είναι ο έλεγχος ο σωματικός, ή η υποβολή υποχρεωτικά σε πληροφορίες παραβίασης της αίσθησης της ηθικής ενός ατόμου.
- Ιδιωτικότητα Επικοινωνίας (Communication Privacy) που αφορά στην προστασία της επικοινωνίας ενός προσώπου από μη εξουσιοδοτημένη παρακολούθηση.
- Ιδιωτικότητα Πληροφοριών (Informational Privacy) που αφορά στον έλεγχο του αν και πώς μπορούν να συγκεντρωθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ενός

προσώπου, να αποθηκευτούν, αλλά και να υποστούν επεξεργασία και στη συνέχεια να διαδοθούν.(Rosenberg 1992:191-220)

Όταν λέμε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα - ή απλούστερα, προσωπικά δεδομένα- εννοούμε κάθε πληροφορία που αναφέρεται και περιγράφει ένα πρόσωπο, δηλαδή πληροφορίες που αφορούν και την προσωπικότητα του. Η Ιδιωτικότητα Πληροφοριών έχει επίσης οριστεί από το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο με τον όρο “το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης”, το δικαίωμα δηλαδή του ατόμου να αποφασίζει και να συμπροσδιορίζει πότε και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η επεξεργασία πληροφοριών που το αφορούν. Στις 15/12/1983 λοιπόν, το Ομοσπονδιακό Γερμανικό Δικαστήριο, έκρινε αντισυνταγματικό το νόμο για την απογραφή του πληθυσμού, ύστερα από την προσφυγή των πολιτών του Γερμανικού κράτους, με σκοπό την ακύρωση του, κάνοντας χρήση της Συνταγματικής Διάταξης του άρθρου 93 στο Γερμανικό Σύνταγμα, λόγω του ότι σύμφωνα με αυτούς πρόσβαλε τα θεμελιώδη δικαιώματα κάθε ατόμου, και έτσι στην απόφαση που εξέδωσε το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, έθεσε την αρχή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.(Bundesverfassungsgericht 1981: 1-71)

Η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να γίνεται με σκοπό τέτοιο ώστε να εξασφαλίζεται η ιδιωτικότητα. Θα πρέπει όμως εδώ να επισημανθεί πως η ιδιωτικότητα, δεν είναι ένα απόλυτο δικαίωμα, καθώς μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση και με άλλα δικαιώματα αλλά και λόγω του ότι τα άτομα, προκειμένου να συμμετέχουν στην κοινωνία, χρειάζεται να αποκαλύπτουν κάποια από τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τους.

2.2 Απειλές κατά της ιδιωτικότητας στην παγκόσμια Κοινωνία της Πληροφορίας

Σε ένα παγκόσμιο δίκτυο, όπως είναι το Διαδίκτυο, υπάρχει σοβαρότατος κίνδυνος για την ιδιωτικότητα, λόγω του ότι, δεν υπάρχει κανένας διεθνής μηχανισμός ο οποίος να επιβλέπει, αλλά και να επιβάλει τις νομικές υποχρεώσεις, για την προστασία των δεδομένων. Έτσι λοιπόν υπάρχουν σοβαρότατοι κίνδυνοι για την ιδιωτικότητα, λόγω του ότι είναι εύκολα διαθέσιμα, προσωπικά δεδομένα χρηστών, τα οποία μπορούν να διαβαστούν ή να ανιχνευτούν. Υπάρχει λοιπόν σοβαρός κίνδυνος απειλής της ιδιωτικότητας τόσο σε επίπεδο επικοινωνιών, όσο και σε επίπεδο εφαρμογών, αλλά και τεχνολογιών.

2.2.1 Απειλές της ιδιωτικότητας στο επικοινωνιακό επίπεδο

Σημαντικότερο μειονέκτημα της παγκόσμιας επικοινωνίας αποτελεί το γεγονός ότι σε διάφορους τόπους, σε όλο τον κόσμο, είναι διαθέσιμα δεδομένα που αφορούν δικτυακές συνδέσεις, τα οποία αποκαλύπτουν διάφορες λεπτομέρειες όπως πχ. για τις υπηρεσίες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν, για το χρόνο επικοινωνίας κ.ά. Έτσι λοιπόν υπάρχει κίνδυνος να αποκαλυφθούν διάφορες λεπτομέρειες, όπως τα στοιχεία αυτών που επικοινωνήσαν, η διάρκεια της επικοινωνίας, αλλά και το χρονικό πλαίσιο επικοινωνίας. Ενδεικτικά κάποια παραδείγματα αποκάλυψης στοιχείων είναι τα εξής:

- Τα στοιχεία της επικοινωνίας ενός χρήστη που συνδέεται στο Διαδίκτυο, έχουν ήδη ληφθεί από την αντίστοιχη εταιρεία τηλεπικοινωνιών.
- Ακόμα κι εάν ένα ηλεκτρονικό μήνυμα κρυπτογραφείται, οι πληροφορίες που μπορεί να περιέχει ένα ηλεκτρονικό μήνυμα, όπως είναι η επικεφαλίδα με πληροφορίες τόσο για τον παραλήπτη, όσο και για τον αποστολέα, για το θέμα του μηνύματος, καθώς για τη δρομολόγηση, μπορούν να διαβαστούν από οπουδήποτε διέρχεται το εν λόγω μήνυμα, με σκοπό να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω προκειμένου να αναλυθεί η κίνηση στο δίκτυο. Έτσι λοιπόν, λόγω του γεγονότος ότι περιέχονται πληροφορίες όπως π.χ. για το όνομα κ.ά., ίσως δίνεται η δυνατότητα να προσδιοριστεί η ταυτότητα του αποστολέα, μέσω της διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
- Η επίσκεψη σε κάποια ιστοσελίδα πολιτικού περιοδικού, θα μπορούσε να αποκαλύψει πληροφορίες για τις πολιτικές πεποιθήσεις ενός χρήστη και αυτό γιατί έχει τη δυνατότητα, κάθε εξυπηρετητής του Παγκόσμιου Ιστού, να καταγράφει τις διευθύνσεις του πρωτοκόλλου IP, των συστημάτων που επισκέπτονται και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αποκαλύπτεται το διαδικτυακή θέση των χρηστών. Υπάρχει κίνδυνος λοιπόν να αποκαλυφθούν πληροφορίες τόσο για τη συμπεριφορά, όσο και για τα ενδιαφέροντα του χρήστη. Μάλιστα κάποια προσωπικά δεδομένα, όπως είναι οι πολιτικές πεποιθήσεις, τα θέματα υγείας κ.ά., έχουν χαρακτηριστεί νομικά ως ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, γιατί εμπίπτουν στο σκληρό πυρήνα της ιδιωτικότητας και χρήζουν μεγαλύτερης προστασίας, όπως εξηγείται στη συνέχεια.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι αφού οι ενέργειες των χρηστών on-line, μπορούν να παρακολουθούνται, να καταχωρούνται, αλλά και να διατηρούνται για κάποια μελλοντική χρήση, σε κάποιες βάσεις δεδομένων, από τρίτα άτομα τα οποία δεν είναι εξουσιοδοτημένα για αυτό, συνεπώς υπάρχει απειλή κατά της Ιδιωτικότητας στο Διαδίκτυο. Υπάρχει λοιπόν επίσης σημαντικότερος κίνδυνος να χτιστεί ένα προφίλ των

χρηστών, μέσω αυτών των μακροπρόθεσμων βάσεων δεδομένων, που θα έχει σαν συνέπεια το οι χρήστες να “φακελωθούν” στο Διαδίκτυο.

Μη ξεχνάμε επίσης ότι η αλματώδης ανάπτυξη της πληροφορικής, αλλά και των επικοινωνιών, με στόχο τη βελτίωση της ζωής, αλλά και την αλλαγή στην επικοινωνία, οδήγησε στην ανάπτυξη υπηρεσιών, εφαρμογών, όπως είναι οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, κ.ά. Οι ιστοσελίδες λοιπόν του τύπου αυτού, πλέον αποτελούν ένα μεγάλο μέρος της καθημερινής μας ζωής, αφού προωθούν έναν καινούριο τρόπο επικοινωνίας, αλλά και διαμοιρασμού πληροφοριών, με αποτέλεσμα όμως να εμφανίζεται αρκετά μεγάλος κίνδυνος τόσο για την Ιδιωτικότητα, όσο και για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των χρηστών, γιατί δυστυχώς τις περισσότερες φορές, οι χρήστες των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης, δεν συνειδητοποιούν τον όγκο των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα που ανεβάζουν. Έτσι λοιπόν λόγω της δημοσίευσης προσωπικών πληροφοριών στα ηλεκτρονικά κοινωνικά δίκτυα, αλλά και εξαιτίας του γεγονότος ότι επιτρέπεται στις εταιρείες η συλλογή, αλλά και η χρήση των προσωπικών στοιχείων των ατόμων με καινοτόμους τρόπους που ενισχύουν το κοινό καλό (Big Data), αλλά και για εμπορικούς σκοπούς, εγείρονται θεμελιώδη ζητήματα απορρήτου, αλλά και απειλή της Ιδιωτικότητας. (Magee 2016)

Υπάρχει λοιπόν αντιληπτή απειλή της Ιδιωτικότητας, λόγω του γεγονότος ότι πολλές προσωπικές πληροφορίες τοποθετούνται στα χέρια μεγάλων εταιρειών ή και κυβερνητικών οργανισμών, δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε κάποιους είτε δημιουργίας profile με τα στοιχεία ενός άλλου ατόμου, κάτι μπορεί να αποβεί καταστροφικό για το άτομο αυτό ή χρήσης των προσωπικών αυτών πληροφοριών για διάφορους σκοπούς, όπως για εμπορικούς όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, γεγονός που κρύβει κινδύνους όπως είναι οικονομική ζημιά, σωματικές βλάβες κ.ά.

2.2.2 Απειλές της ιδιωτικότητας στο επίπεδο εφαρμογής

Λόγω της γρήγορης εξέλιξης της παγκόσμιας κοινωνίας της πληροφορίας, συνεχώς αναπτύσσονται πολλές νέες εφαρμογές της πληροφορικής, σε ότι αφορά τον τομέα της έρευνας, της υγείας, του ηλεκτρονικού εμπορίου κ.ά. Έτσι, λοιπόν υπάρχει ένας τεράστιος όγκος δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο οποίος αυξάνεται συνέχεια, με πληροφορίες ιατρικές, προσωπικές κ.ά., που συλλέγονται, επεξεργάζονται και μεταφέρονται μέσω δικτύων, σε όλο τον κόσμο.

Παραδείγματος χάριν, λόγω της αυξανόμενης χρήσης της τηλεϊατρικής, αλλά και της ανάπτυξης δικτύων περίθαλψης τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, όλο και

περισσότερα ευαίσθητα ιατρικά δεδομένα συλλέγονται και αποθηκεύονται ηλεκτρονικά, και στη συνέχεια μπορεί κάποια στιγμή να διαμοιράζονται και να μεταφέρονται μεταξύ των διαφόρων επαγγελματιών υγείας όπως γιατρούς κ.ά., σε διάφορους τόπους στον κόσμο. Θα πρέπει να τονιστεί σε αυτό το σημείο η ανάγκη ύπαρξης ενός τέτοιου, πλήρη ιατρικού φακέλου ο οποίος μπορεί να μοιραστεί μεταξύ των νοσοκομείων και να βοηθήσει στη διάγνωση ασθενειών, στην αποφυγή επαναλαμβανόμενων ακριβών εξετάσεων, κ.ά. Συνεπώς, υπάρχει μία «σύγκρουση» αντίρροπων συμφερόντων, η οποία πρέπει να αντιμετωπίζεται με την εύρεση της κατάλληλης «χρυσής τομής».

Η ιδιωτικότητα λοιπόν αυτών των ιατρικών φακέλων των ασθενών, που μπορεί να περιέχουν πληροφορίες και για θέματα όπως για ψυχιατρική φροντίδα, για σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες, πληροφορίες ευαίσθητες δηλαδή, οι οποίες θα πρέπει να προστατευθούν ιδιαίτερα, αφού οποιαδήποτε πιθανή πρόσβαση στους φακέλους αυτούς, από μη εξουσιοδοτημένους χρήστες, μπορεί να προκαλέσει τεράστια προβλήματα. Δυστυχώς εάν δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στην ιατρική ιδιωτικότητα, οι ασθενείς δεν δρουν τελείως ελεύθερα στις επιλογές που κάνουν για την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως προκειμένου να προστατευθεί η ιδιωτικότητα θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι μόνο εξουσιοδοτημένο προσωπικό θα μπορεί να έχει πρόσβαση, στις προσωπικές πληροφορίες κάθε ατόμου, και μάλιστα στις απολύτως απαραίτητες πληροφορίες και όχι σε περισσότερες.

2.2.3 Απειλές της ιδιωτικότητας σε τεχνολογικό επίπεδο

Έχει αποδειχθεί πως η τεχνολογία του διαδικτύου ενέχει το μόνιμο κίνδυνο κενών ασφάλειας, για παράδειγμα μέσω των επιθέσεων υποκλοπής κωδικών, των επιθέσεων με χρήση κακόβουλου λογισμικού Trojan Horse κ.ά.

Η ιδιωτικότητα όμως των χρηστών στην παγκόσμια κοινωνία των πληροφοριών, κινδυνεύει περισσότερο από τεχνολογίες, όπως είναι τα Plug – in ή η JavaScript, δηλαδή τεχνολογίες οι οποίες χρησιμοποιούν κώδικα, ο οποίος μπορεί να «μεταφορτωθεί» από το Διαδίκτυο, προγράμματα τα οποία μπορεί να έχουμε μεταφορτώσει, λόγω ίσως κάποιου προβλήματος στην ασφάλεια του υπολογιστή μας, μπορεί να σαρώσουν το σκληρό μας δίσκο, και να αποκτήσουν προσωπικά δεδομένα μας, όπως παραδείγματος χάριν τα αρχεία του ηλεκτρονικού μας ταχυδρομείου, και στη συνέχεια να τα μεταφέρουν και τον υπόλοιπο κόσμο, μέσω του δικτύου μας.

Επιπλέον τεχνικές όπως είναι τα αποκαλούμενα “Cookies”, τα οποία και μελετώνται αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο, μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο Διαδίκτυο, προκειμένου να παρακολουθούν, αλλά και να ανιχνεύουν την πρόσβαση κάθε χρήστη στις ιστοσελίδες, αφού στην ουσία τα cookies, είναι ένας μηχανισμός που επιτρέπει σε κάθε ιστοσελίδα να καταγράφει πληροφορίες για κάθε χρήστη που τις επισκέπτεται, όπως για την άφιξη και για την αναχώρηση του από αυτές κ.ά., τις περισσότερες φορές χωρίς τη γνώση ή τη ρητή συγκατάθεση του.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως για να επιτευχθεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας της ιδιωτικότητας, απαιτούνται μέσω διεθνών κανονισμών, να επιβληθεί η προστασία της ιδιωτικότητας, με μέσα τεχνικά, η οποία και θα ενσωματωθεί στο σχεδιασμό των συστημάτων, με αποτέλεσμα να υπάρχει αξιοπιστία στα δίκτυα, όσον αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

2.3 Διατάξεις Νομοθετικού πλαισίου για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και της Ιδιωτικότητας

Τα προσωπικά δεδομένα αποτελούν μια ευρεία έννοια. Πολλές φορές η έννοια της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ταυτίζεται με την έννοια της ιδιωτικής ζωής, της ιδιωτικότητας, καθώς τα προσωπικά δεδομένα αποτελούν στοιχεία της ιδιωτικότητας. Κάθε πληροφορία λοιπόν που αφορά ένα φυσικό πρόσωπο, το οποίο μπορεί να ταυτοποιηθεί αμέσως ή εμμέσως, δηλαδή και χωρίς παράθεση πλήρων στοιχείων ταυτότητας, αποτελεί προσωπικό δεδομένο. Επομένως, προσωπικό δεδομένο αποτελεί κάθε πληροφορία που αποδίδεται σε ένα φυσικό πρόσωπο, ή σχετίζεται με αυτό ακόμη κι αν δεν ταυτοποιείται με το ονοματεπώνυμό του, αλλά μέσα από ένα σύνολο πληροφοριών που το εξατομικεύουν.

Από την άλλη η αξία της ιδιωτικότητας έγκειται στην ικανότητά της, στο να παρέχει σε κάθε πρόσωπο, προστασία από κάθε είδους παρέμβαση ή εισβολή στον ιδιωτικό του χώρο, καθώς και από οποιουδήποτε είδους, χειραγωγική, καταπιεστική συμπεριφορά, η οποία έχει σαν στόχο να περιορίσει την ελευθερία του προσώπου, έτσι ώστε να μπορεί να απολαμβάνει τις σχέσεις του με τους οικείους του, να αναπτύσσει την προσωπικότητά του, καθώς και να απολαμβάνει τις επιλογές μέσα από τις οποίες τελικά αυτοπροσδιορίζεται.(Ακριβοπούλου 2009:162-171)

Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η προστασία προσωπικών δεδομένων δεν περιορίζεται στη ρύθμιση και προστασία της πληροφορίας που το άτομο θεωρεί ιδιωτική και ευαίσθητη, αλλά αφορά κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε ένα φυσικό πρόσωπο.(Μήτρου 2010:7)

2.3.1 Διεθνείς Νομοθετικές Διατάξεις

Ο διεθνής Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organization for Economic Cooperation and Development), ασχολήθηκε με την προστασία προσωπικών δεδομένων, και έκδωσε τις λεγόμενες “Κατευθυντήριες Αρχές που διέπουν την προστασία της ιδιωτικότητας και τις διασυνοριακές ροές προσωπικών δεδομένων”(OECD 1980). Οι γενικές αυτές αρχές, συγκέντρωσαν τη συναίνεση αρκετών χωρών, λόγω του ότι δεν είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα.

Επίσης, με τη Σύμβαση 108/1981, του Συμβουλίου της Ευρώπης, περί της προστασίας των προσώπων από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα έγινε ουσιαστικά η πρώτη κωδικοποίηση των αρχών για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Με την σύμβαση αυτή λοιπόν αυτή ορίστηκαν κανόνες για την προστασία προσωπικών δεδομένων, σε περίπτωση που υπάρχει διασυνοριακή ροή πληροφοριών. Επιπλέον, περιείχε και ρυθμίσεις, οι οποίες αφορούσαν την ποιότητα επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.(Σύμβαση 108 / 1981)

2.3.2 Κατευθυντήριες αρχές για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και της Ιδιωτικότητας

Για να προστατευθεί λοιπόν το δικαίωμα της Ιδιωτικότητας των Πληροφοριών (Information Privacy), απαιτείται να εξασφαλίζονται κάποιες βασικές αρχών Ιδιωτικότητας, όταν πρόκειται να γίνει συλλογή ή επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα,

Οι αρχές, οι απαιτήσεις που πρέπει να διέπουν την προστασία των προσωπικών δεδομένων, ορίστηκαν από τη σχετική Οδηγία 95/46/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Προστασία των Δεδομένων(Οδηγία 95/46/ΕΚ 1995) και από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organization for Economic Cooperation and Development), ο οποίος εξέδωσε τις Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Προστασία της Ιδιωτικότητας και τη Διασυνοριακή Ροή των Προσωπικών Δεδομένων(OECD 1980), όπως προαναφέρθηκε.

Οι σημαντικότερες από τις αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων είναι οι παρακάτω(OECD 1980):

- Αρχή ποιότητας των δεδομένων (Data Quality Principle): Τα προσωπικά δεδομένα θα πρέπει να είναι πλήρη, ενημερωμένα και ακριβή, στο βαθμό βέβαια που είναι απαραίτητο για το σκοπό που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν
- Αρχή περιορισμού της χρήσης (Use Limitation Principle): Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν θα πρέπει να κοινοποιούνται σε τρίτους ή να χρησιμοποιούνται πέρα από το σκοπό που έχει προσδιοριστεί, εκτός εάν βέβαια αν υπάρχει κάποια εξουσιοδότηση από το νόμο ή εάν δίνει την εξουσιοδότηση το υποκείμενο στο οποίο, ανήκουν τα δεδομένα (Data Subject).
- Αρχή προσδιορισμού του σκοπού (Purpose Specification Principle): Όταν συλλέγονται προσωπικά δεδομένα για κάποιον σκοπό, ο προσδιορισμός αυτού θα πρέπει να γίνεται το αργότερο κατά τη χρονική στιγμή της συλλογής τους και η χρήση τους θα πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού.
- Αρχή προστασίας της ασφάλειας (Security Safeguards Principle): Με τη χρήση των κατάλληλων μηχανισμών, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να προστατεύονται απέναντι σε κινδύνους ασφάλειας, όπως είναι η μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, η κοινοποίηση, η καταστροφή.
- Αρχή της συμμετοχής του ατόμου (Individual Participation Principle): Το κάθε υποκείμενο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα (Data Subject), θα πρέπει να έχει το δικαίωμα:
 - Να του ανακοινώνονται δεδομένα που σχετίζονται με το εν λόγω υποκείμενο, και σε περίπτωση που η ανακοίνωση προϋποθέτει κόστος, αυτό να μην είναι υπερβολικό. Η ανακοίνωση θα πρέπει να γίνεται μέσα με τρόπο εύκολο και κατανοητό, σε εύλογο χρονικό διάστημα.
 - Να έχει επιβεβαίωση αναφορικά με το αν ο υπεύθυνος της επεξεργασίας, διαθέτει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σχετίζονται με αυτό.
 - Να ζητά τους λόγους σε περίπτωση που απορρίπτονται οι αιτήσεις του, σχετικά με τις προηγούμενες παραγράφους, καθώς και τη δυνατότητα της περαιτέρω διεκδίκησης.
 - Αμφισβήτησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και σε περίπτωση που η αμφισβήτηση είναι επιτυχημένη, να μπορεί να προχωρά σε διόρθωση, εξάλειψη.

- Αρχή της ευθύνης (Accountability Principle): Μια ανεξάρτητη αρχή προστασίας των προσωπικών δεδομένων, θα πρέπει να είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή και τήρηση των παροχών της ιδιωτικότητας, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες αρχές.
- Αρχή της διαφάνειας (Openness Principle): Θα πρέπει να υπάρχει γενική διαφάνεια για την ταυτότητα του φορέα που διενεργεί τη συλλογή, αλλά και την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και για τις πολιτικές και τις πρακτικές που σχετίζονται με τη συλλογή και την επεξεργασία των δεδομένων αυτών.(OECD 1980)

2.3.3 Ευρωπαϊκή Οδηγία 1995/46/EK

Η Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 αφορά “την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών ” αποτελεί σταθμό για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.(Οδηγία 95/46/EK 1995)

Αξίζει να σημειωθεί πως το ενδιαφέρον της Ευρώπης αρχικά προσανατολιζόταν στην αγορά της Πληροφορίας και όχι στην προστασία των δεδομένων. Σταδιακά όμως η επιτροπή σύνταξης της κοινοτικής οδηγίας στράφηκε στην προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας, λόγω του ότι αυξήθηκε η διασυνοριακή ροή προσωπικών πληροφοριών, μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών, καθώς και λόγω του γεγονότος πως συνειδητοποίησαν πόσο μεγάλη σημασία έχει η ασφάλεια, αλλά και η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, προκειμένου να εξελιχθεί η αγορά της πληροφορικής.

Η Οδηγία επιδίωκε τόσο τα ατομικά δικαιώματα, όσο και οι ελευθερίες, που προστατεύονται με διάφορους νόμους στα κράτη μέλη, ταυτόχρονα να συνοδεύονται και από διατύπωση της ανάγκης προκειμένου να υπάρχει διασυνοριακή ροή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ παράλληλα να προστατεύονται τα δικαιώματα του ατόμου, απέναντι στην αυξανόμενη επεξεργασία και αξιοποίησης πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα.

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 1995/46/EK προσδιορίζει έναν κατάλογο περιπτώσεων, στις οποίες η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιτρέπεται, με βάση βέβαια την πεποίθηση ότι η επεξεργασία επιτρέπεται σε περιπτώσεις, όπου γίνεται στάθμιση και άλλων δικαιωμάτων. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 7 της Οδηγίας η

επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων επιτρέπεται εφόσον(Οδηγία 95/46/EK 1995):

- Το υποκείμενο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, το υποκείμενο των δεδομένων (Data Subject) δηλαδή να έχει δώσει τη συγκατάθεση του (Consent)
- Είναι απαραίτητη προκειμένου να διαφυλαχθεί το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων
- Είναι αναγκαία προκειμένου να εκπληρωθεί κάποια υποχρέωση από το νόμο
- Κρίνεται απαραίτητη, εφόσον βέβαια δεν προέχει το συμφέρον που έχει το υποκείμενο των δεδομένων, προκειμένου να ικανοποιηθεί το έννομο συμφέρον του ατόμου που είναι υπεύθυνο για την επεξεργασία των δεδομένων
- Είναι αναγκαία για την ολοκλήρωση ενός δημοσίου έργου συμφέροντος.(Οδηγία 95/46/EK 1995)

Οι διατάξεις της Οδηγίας 95/46/EK και συγκεκριμένα του άρθρου 8 της οδηγίας αυτής απαγορεύουν την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κάποια προσωπικά δεδομένα συγκαταλέγονται στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, αφού αφορούν ιδιαίτερα ευαίσθητα στοιχεία της ιδιωτικής ζωής ενός ατόμου όπως είναι τα πολιτικά φρονήματα, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, η ερωτική ζωή, η κοινωνική πρόνοια, υγεία, φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στοιχεία σχετικά με ποινικές διώξεις ή ποινικές καταδίκες κ.ά., στοιχεία σχετικά με το “σκληρό πυρήνα”, της ιδιωτικής ζωής ενός ατόμου.

Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα λοιπόν ορίζονται οι πληροφορίες σχετικά με πολιτικά φρονήματα, με την σεξουαλική ζωή, την υγεία, την καταγωγή του υποκειμένου των δεδομένων(Οδηγία 95/46/EK). Ο διαχωρισμός αυτός, στην πράξη σε απλά και ευαίσθητα δεδομένα, έχει σχέση με τη διαδικασία συλλογής και περαιτέρω επεξεργασίας αυτών. Ενώ τα απλά προσωπικά δεδομένα μπορούν να επεξεργαστούν, εφόσον το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη συγκατάθεσή του, αντίθετα υπάρχει γενική απαγόρευση της επεξεργασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

Αν και όμως για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα θεσπίζεται η γενική απαγόρευση της επεξεργασίας τους, παρόλα αυτά υπάρχει μια λίστα εξαιρέσεων, με περιπτώσεις, οι οποίες είναι οι εξής(Οδηγία 95/46/EK):

- Η επεξεργασία να είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί το ζωτικό συμφέρον που έχει το υποκείμενο των δεδομένων, εφόσον βέβαια λόγω κάποιας αδυναμίας, δεν μπορεί να δώσει τη συγκατάθεσή του

- Το υποκείμενο των δεδομένων (Data Subject) να έχει δώσει τη γραπτή συγκατάθεσή του, να συναινεί δηλαδή γραπτώς για την επεξεργασία
- Η επεξεργασία των δεδομένων να κρίνεται απαραίτητη για την ιατρική διάγνωση ή πρόληψη, δηλαδή να αφορά ιατρικές περιπτώσεις
- Η επεξεργασία δεδομένων να είναι απαραίτητη προκειμένου να εκπληρωθούν υποχρεώσεις και ειδικά δικαιώματα στον τομέα του εργατικού δικαίου, στο βαθμό που επιτρέπει η νομοθεσία.
- Η επεξεργασία δεδομένων να πραγματοποιείται για διάφορους σκοπούς, όπως πολιτικούς, θρησκευτικούς, από διάφορους μη κερδοσκοπικούς φορείς, Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί, πως η επεξεργασία δεδομένων σχετικά με θέματα παραβάσεων, καταδικών, επιτρέπεται μόνο υπό τον έλεγχο της δημόσιας εθνικής αρχής.

Στην Ευρωπαϊκή Οδηγία 1995/46/EK, καταγράφονται επίσης και οι βασικές αρχές της ιδιωτικότητας και της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οι οποίες αναλύθηκαν παραπάνω.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 της Οδηγίας, η πρόσβαση στα δεδομένα αποτελεί δικαίωμα, το οποίο όμως χρίζει περιορισμών και ειδικότερα όταν πρόκειται για(Οδηγία 95/46/EK):

- τη δημόσια ασφάλεια,
- την ασφάλεια και άμυνα του κράτους
- την άσκηση ποινικών διώξεων
- την επιστημονική έρευνα και στατιστική
- τα οικονομικά και χρηματοοικονομικά συμφέροντα του κράτους
- την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.
- την προστασία των δικαιωμάτων του προσώπου στο οποίο ανήκουν τα δεδομένα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο παραπάνω άρθρο τα κράτη μέλη δεσμεύονται να μην ορίζουν εξαιρέσεις, εκτός και εάν αυτό είναι απολύτως αναγκαίο, προκειμένου να εκπληρωθούν οι παραπάνω λειτουργίες.

Η Οδηγία επίσης διατυπώνει ότι προκειμένου να επιτευχθεί ο έλεγχος θεσμικά, τα κράτη μέλη, είναι υποχρεωμένα να θεσπίζουν δημόσιες αρχές, οι οποίες θα είναι έχουν σαν σκοπό την άσκηση των καθηκόντων τους με πλήρη ανεξαρτησία, χωρίς βέβαια να προσδιορίζονται επακριβώς τα χαρακτηριστικά αυτής ανεξαρτησίας..

Τέλος τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία έχουν υποστεί επεξεργασία, επιτρέπεται να διαβιβαστούν προς τρίτες χώρες, εφόσον βέβαια εξασφαλίζεται ένα επίπεδο προστασίας αρκετά ικανοποιητικό, από την εν λόγω τρίτη χώρα. Το επίπεδο προστασίας της εν λόγω τρίτης χώρας, καθορίζεται από τις εθνικές της διατάξεις αναφορικά ιδίως με τη φύση των δεδομένων και τα μέτρα ασφάλειας για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σε περίπτωση όμως που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, καθώς και τα κράτη μέλη διαπιστώσουν ότι δεν παρέχεται ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας από την τρίτη χώρα, τότε λαμβάνονται όλα εκείνα τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να μην μεταβιβαστούν δεδομένα προς αυτήν.

2.3.4 Ευρωπαϊκή Οδηγία 2002/58/EK

Το κοινοτικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, συμπληρώθηκε από την Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουλίου 2002 “σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών”(2002/58/EK 2002), η οποία αντικατέστησε την προηγούμενη οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, την Οδηγία 97/66/EK “περί της επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα”(Οδηγία 97/66/EK 1997).

Η Οδηγία 2002/58/EK έχει σαν σκοπό να διασφαλίσει ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των ελευθεριών και δικαιωμάτων, ειδικά στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Επίσης περιλαμβάνει ορισμούς όρων όπως επικοινωνία, χρήστης, δεδομένα κίνησης, κλήση, υπηρεσία προστιθέμενης αξίας, κ.ά. Επιπλέον κατοχυρώνει τις διαθέσιμες υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς το απόρρητο των επικοινωνιών οι οποίες και διενεργούνται μέσω δημόσιου δικτύου.

Επιπλέον αναφέρει τα τεχνικά, όσο και στα οργανωτικά μέτρα τα οποία και οφείλει να λαμβάνει ο φορέας που παρέχει τις διαθέσιμες υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στο κοινό, έτσι ώστε να προστατεύεται η ασφάλεια των υπηρεσιών αυτών.

2.3.5 Ευρωπαϊκή Οδηγία 2009/136/EK

Η Οδηγία 2009/136/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, αφορούσε “την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής

ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 για τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών”.(2009/136/ΕΚ 2009)

Η Οδηγία αυτή προχωράει ένα βήμα ακόμα παραπέρα ως προς την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του χρήστη στο διαδίκτυο, καθότι κατοχυρώνει το σύστημα “opt-in” δηλαδή την εκ των προτέρων συγκατάθεση, σε αντίθεση με το σύστημα “opt-out” της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ που ίσχυε πριν.

Έτσι λοιπόν ενώ με το προηγούμενο σύστημα αρκούσε η ενημέρωση του χρήστη, μέσω των όρων πολιτικής απορρήτου της ιστοσελίδας, για την εγκατάσταση cookies (βλ. κεφάλαιο 3), εκτός βέβαια από αυτά τα cookies που εξυπηρετούν λειτουργικές ανάγκες της ιστοσελίδας, πλέον με αυτή την Οδηγία είναι υποχρεωτική η προηγούμενη συγκατάθεση του.

Συγκεκριμένα το άρθρο 5 παρ.3 της Οδηγίας, μετά την τροποποίηση της έχει ενισχύσει την προστασία των χρηστών δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με την πρόβλεψη ότι είναι υποχρεωτική η εξασφάλιση της ρητής συγκατάθεσης, κατόπιν προηγούμενης σαφούς ενημέρωσης, πριν από την αποθήκευση ή προσπέλαση πληροφοριών στον τερματικό εξοπλισμό του χρήστη – με άλλα λόγια δεν επιτρέπεται στην τερματική μας συσκευή (υπολογιστής, κινητό τηλέφωνο, κ.ά.) να προσπελαστεί ή να τοποθετηθεί αρχείο χωρίς την συγκατάθεσή μας. Η απαίτηση αυτή ισχύει ως προς τα είδη πληροφοριών που αποθηκεύονται ή είναι προσπελάσιμες στην τερματική συσκευή του χρήστη: συνεπώς, ισχύει για τα λεγόμενα «cookies», που αποτελούν το κύριο αντικείμενο της παρούσας διατριβής.

2.3.6 Ελληνικό Νομικό Πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας

Το 1997 ψηφίστηκε ο Ν.2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο ενσωμάτωσης της οδηγίας 95/46/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη.

Ο Ν.2472/1997 μεταφέροντας τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, ρυθμίζει τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει μια επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, δηλαδή τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την επεξεργασία, τα δικαιώματα που έχει το υποκείμενο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα (Υποκείμενο των Δεδομένων), καθώς και επίσης τις υποχρεώσεις που έχει το πρόσωπο που καθορίζει το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας (Υπεύθυνος Επεξεργασίας), ο οποίος πρέπει να ενημερώνει την Αρχή

Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, εγγράφως, για την έναρξη της επεξεργασίας, καθώς επίσης για τη λειτουργία ενός αρχείου προσωπικών δεδομένων.(Νόμος 2472 1997)

Με βάση το άρθρο 2 του Ν.2472/97 δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο άτομο (φυσικό πρόσωπο), στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, δηλαδή στο υποκείμενο των δεδομένων. Βέβαια δεν λογίζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία από τα οποία πλέον δεν μπορούν να προσδιοριστούν τα υποκείμενα των δεδομένων. “Ευαίσθητα δεδομένα”, είναι τα δεδομένα που αφορούν στα πολιτικά φρονήματα, στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων.(Νόμος 2472 1997)

Σύμφωνα λοιπόν με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνονται πληροφορίες όπως είναι το όνομα, η κατοικία, το τηλέφωνο, το επάγγελμα κτλ., η περιουσιακή κατάσταση, ο μισθός δηλαδή κάθε πληροφορία που χαρακτηρίζει και ταυτοποιεί ένα φυσικό πρόσωπο. Είναι όμως και πολλά περισσότερα που πιθανότατα δεν φανταζόμαστε όπως είναι για παράδειγμα η IP διεύθυνση του υπολογιστή μας από τον οποίο “σερφάρουμε”.

Κάθε εργασία επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων όπως είναι η συλλογή, καταχώρηση, εξαγωγή, ανάκτηση, αναζήτηση, ανακοίνωση, διαγραφή κ.ά., επιτρέπεται εφόσον βέβαια έχει δοθεί η προφορική συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, αλλά και η γνωστοποίηση στην Αρμόδια Αρχή (Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα).

Κατ’ εξαίρεση η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, επιτρέπεται και χωρίς την συγκατάθεση, όταν :

- Όταν είναι απαραίτητη προκειμένου να διαφυλαχθεί το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων
- Κρίνεται απαραίτητη, για την ικανοποίηση ενός έννομου συμφέροντος, του ατόμου που είναι υπεύθυνο για την επεξεργασία των δεδομένων ή κάποιου τρίτου στον οποίο ανακοινώνονται τα δεδομένα εφόσον βέβαια δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα
- Είναι αναγκαία προκειμένου να εκπληρωθεί κάποια υποχρέωση από το νόμο

- Είναι αναγκαία για την ολοκλήρωση ενός δημοσίου έργου συμφέροντος. (Νόμος 2472 1997)

Ο Ν.2472/1997 μεταφέροντας τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 95/46/EK, απαγορεύει την συλλογή και επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, παρόλα αυτά με το άρθρο 7 ορίζει μια λίστα με εξαιρέσεις, εφόσον βέβαια έχει δοθεί άδεια από την Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, οι οποίες είναι οι εξής:

- Το υποκείμενο των δεδομένων να έχει δώσει τη συγκατάθεσή του γραπτά, να συναινεί δηλαδή, για την επεξεργασία
- Αφορά δεδομένα τα οποία δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο των δεδομένων ή είναι αναγκαία για άσκηση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου
- Η επεξεργασία των δεδομένων να αφορά θέματα υγείας, δηλαδή να κρίνεται απαραίτητη για την ιατρική διάγνωση ή πρόληψη, δηλαδή να αφορά ιατρικές περιπτώσεις, και να εκτελείται από πρόσωπο το οποίο ασχολείται κατ' επάγγελμα με υπηρεσίες παροχής υπηρεσιών
- Η επεξεργασία δεδομένων να πραγματοποιείται για διάφορους σκοπούς, όπως πολιτικούς, θρησκευτικούς, ερευνητικούς, επιστημονικούς, από διάφορους μη κερδοσκοπικούς φορείς, εφόσον βέβαια τηρείται η ανωνυμία του υποκειμένου των δεδομένων
- Η επεξεργασία να είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί το συμφέρον που έχει το υποκείμενο των δεδομένων, εφόσον βέβαια λόγω κάποιας αδυναμίας, φυσικής ή νομικής, δεν μπορεί να δώσει τη συγκατάθεσή του
- Η επεξεργασία δεδομένων να είναι απαραίτητη προκειμένου να εκπληρωθούν υποχρεώσεις και ειδικά δικαιώματα στον τομέα του εργατικού δικαίου, στο βαθμό που επιτρέπει η ελληνική νομοθεσία .
- Αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων κατά την άσκηση δημοσιογραφικού επαγγέλματος, εφόσον δεν παραβιάζεται με οποιοδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.(Νόμος 2472 1997)

Κατ' ανάλογο τρόπο όπου ο Ν. 2472/97, ενσωμάτωσε στο εθνικό δίκαιο την Οδηγία 95/46/EK, ο Ν. 3471/2006, που αφορά την "Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αλλά και της ιδιωτικής ζωής, στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών"(Νόμος 3471 2006) ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη την Οδηγία 2002/58/EK. Με το νόμο αυτό κατοχυρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό τόσο τα δικαιώματα των συνδρομητών, όσο και των χρηστών τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Οι ρυθμίσεις του Ν. 3471/06 συμπληρώθηκαν από το Ν. 4070/2012 (Νόμος 4070 2012) που αφορά

“Ρυθμίσεις Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, Μεταφορών, Δημοσίων Έργων και άλλες διατάξεις”, σύμφωνα με την Οδηγία 2009/136/ΕΚ.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3471/06 και με την συμπλήρωση του από το Ν. 4070/2012, ως δεδομένα κίνησης νοούνται τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία για τους σκοπούς της διαβίβασης μίας επικοινωνίας σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή της χρέωσης της. Στα δεδομένα κίνησης μπορεί να περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, ο αριθμός, η διεύθυνση, η ταυτότητα της σύνδεσης ή του τερματικού εξοπλισμού του συνδρομητή ή και χρήστη, οι κωδικοί πρόσβασης, τα δεδομένα θέσης, η ημερομηνία και ώρα έναρξης και λήξης και η διάρκεια της επικοινωνίας, ο όγκος των διαβιβασθέντων δεδομένων, πληροφορίες σχετικά με το πρωτόκολλο, τη μορφοποίηση, τη δρομολόγηση της επικοινωνίας καθώς και το δίκτυο από το οποίο προέρχεται ή στο οποίο καταλήγει η επικοινωνία. Δεδομένα θέσης νοούνται τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή από μια υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών και που υποδεικνύουν τη γεωγραφική θέση του τερματικού εξοπλισμού του χρήστη μια διαθέσιμη στο κοινό υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών.(Νόμος 3471 2006)

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν.3471/2006 από το απόρρητο των επικοινωνιών, προστατεύεται οποιαδήποτε χρήση των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών που παρέχονται μέσω δημοσίου δικτύου επικοινωνιών και των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και των συναφών δεδομένων κίνησης και θέσης. Η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή μόνο υπό τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που προβλέπονται από το άρθρο 19 του Συντάγματος. Επιπλέον απαγορεύεται η ακρόαση, η υποκλοπή, η αποθήκευση ή οποιουδήποτε άλλου είδους παρακολούθησης ή επιτήρησης των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, αλλά και των συναφών δεδομένων κίνησης και θέσης, εκτός βέβαια αν προβλέπεται αλλιώς από το νόμο. Επίσης επιτρέπεται η καταγραφή συνδιαλέξεων και των συναφών δεδομένων κίνησης, όταν πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια νόμιμης επαγγελματικής πρακτικής με σκοπό την παροχή αποδεικτικών στοιχείων εμπορικής συναλλαγής ή άλλης επικοινωνίας επαγγελματικού χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι και τα δύο μέρη, παρέχουν τη συγκατάθεση τους, αφού έχουν ήδη ενημερωθεί για το σκοπό της καταγραφής. Τέλος η αποθήκευση πληροφοριών ή η απόκτηση πρόσβασης στον τερματικό εξοπλισμό του χρήστη επιτρέπεται μόνο εάν μετά από ενημέρωση του, έχει δώσει τη συγκατάθεσή του(Νόμος 3471 2006). Αυτή ακριβώς είναι και η περίπτωση που εντάσσονται τα λεγόμενα «cookies», όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω.

2.3.7 Νομικό πλαίσιο Κύπρου για την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας

Το 2001 ψηφίστηκε ο Νόμος 138(I)/2001 “περί Επεξεργασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Προστασία του Ατόμου), Νόμος 2001”, στα πλαίσια ενσωμάτωσης της Οδηγίας 95/46/EK στην Κυπριακή έννομη τάξη. Ο Νόμος 138(I)/2001 μεταφέροντας τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 95/46/EK παρέχει ορισμένα δικαιώματα στα φυσικά πρόσωπα, δηλαδή στα υποκείμενα των δεδομένων, καθώς και θέτει συγκεκριμένες υποχρεώσεις στους υπεύθυνους επεξεργασίας, οι οποίοι και συλλέγουν και επεξεργάζονται προσωπικά δεδομένα.(Νόμος 138(I) 2001)

Ο Νόμος 138(I)/2001 παρέχει αρκετά δικαιώματα, κάποια από τα οποία είναι τα εξής:

- Δικαίωμα διόρθωσης ή διαγραφής πληροφοριών, που σημαίνει ότι αν περιέλθει στη γνώση ενός φυσικού προσώπου ότι τηρούνται από οποιονδήποτε, πληροφορίες ανακριβείς ή λανθασμένες σχετικά με το πρόσωπό του, τότε μπορεί να ζητήσει τη διόρθωσή ή τη διαγραφή τους.
- Δικαίωμα αποζημίωσης, την οποία μπορεί να διεκδικήσει το υποκείμενο επεξεργασίας δεδομένων, εάν του προκάλεσε ζημιά ένα φυσικό πρόσωπο ή οργανισμός, λόγω κακού χειρισμού των πληροφοριών που το αφορούν.
- Δικαίωμα ενημέρωσης που σημαίνει, ότι οποιοδήποτε πρόσωπο συλλέγει πληροφορίες, σχετικά με ένα άτομο, με ένα υποκείμενο επεξεργασίας δηλαδή, τότε θα πρέπει οπωσδήποτε να ενημερώσει το υποκείμενο επεξεργασίας τόσο για την ταυτότητα του, όσο για τους λόγους για τους οποίους χρειάζεται τις συγκεκριμένες πληροφορίες.(Νόμος 138(I) 2001)

Τέλος ο Επίτροπος Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, είναι αυτός που έχει την εποπτεία για την εφαρμογή του Νόμου 138(I)/2001, αλλά και των άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία κάθε ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και είναι αυτός που μπορεί να επιβάλει κυρώσεις στους παραβάτες, δηλαδή στους υπεύθυνους επεξεργασίας. (Νόμος 138(I) 2001)

Κατ’ ανάλογο τρόπο ο Νόμος 112(I) του 2004 “περί ρυθμίσεως Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Ταχυδρομικών Υπηρεσιών”, ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη την Οδηγία 2002/58/EK που αφορά την “επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών”.

Ο Νόμος 112(I) του 2004 περιλαμβάνει ορισμούς όρων όπως δεδομένα κίνησης, δεδομένα θέσης, δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών, επικοινωνία κ.ά., και κατοχυρώνει

την ασφάλεια, το απόρρητο και την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στα δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Κύπρο.(Νόμος 112(I) 2004)

2.3.8 Νέος Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών δεδομένων (GDPR)

Στις 14 Απριλίου 2016, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψηφίστηκε ένα σύνολο νέων διατάξεων, ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας δεδομένων (General Data Protection Regulation - GDPR), ο οποίος και μεταβάλλει εκ βάθρων την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων είναι ένα νομοθέτημα που θα έχει άμεση εφαρμογή, με ισχύ από το Μάιο του 2018, και θα κατισχύει των εθνικών νομοθεσιών κάθε κράτους μέλους για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, χωρίς να χρειάζεται να εισαχθεί με κάποιο νόμο στην εσωτερική έννομη τάξη, και αυτό σημαίνει ότι ουσιαστικά παύει να ισχύει ο Ν.2472/1997, τουλάχιστον ως προς το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού και αλλά και ως προς τις διατάξεις του που τυχόν βρίσκονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του Νέου αυτού Κανονισμού. Επίσης η Οδηγία 95/46 η οποία ήταν το βασικό νομοθέτημα για την προστασία προσωπικών δεδομένων εδώ και είκοσι χρόνια σε επίπεδο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καταργείται από τον Κανονισμό αυτόν. Σύμφωνα επίσης με αυτόν τον Κανονισμό, πλέον τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, αποκαλούνται προσωπικά δεδομένα ειδικών κατηγοριών και σε αυτά υπάγονται οι κατηγορίες ευαίσθητων δεδομένων που προϋπήρχαν στην Οδηγία 95/46/ΕΚ αλλά και κάποιες νέες, όπως τα βιομετρικά και τα γενετικά δεδομένα. Θα πρέπει να επισημανθεί στο σημείο αυτό πως ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων θα έχει επίδραση και σε περιπτώσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα πρόστιμα που δύνανται να επιβληθούν για παραβάσεις, προβλέπονται πλέον από τον Κανονισμό και όχι από την εθνική νομοθεσία του κάθε κράτους μέλους.(GDPR 2016)

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο νέο Γενικό Κανονισμό γίνεται ρητή αναφορά στο ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, η οποία παράγει έννομα αποτελέσματα που το αφορούν ή το επηρεάζει σημαντικά με παρόμοιο τρόπο. Τέτοιες αυτοματοποιημένες επεξεργασίες μπορούν να είναι εκείνες με σκοπό την αξιολόγηση προσωπικών πτυχών σχετικά με ένα φυσικό πρόσωπο, ιδίως την ανάλυση ή την πρόβλεψη πτυχών που αφορούν τις προσωπικές προτιμήσεις ή συμφέροντα, την

αξιοπιστία ή τη συμπεριφορά, τη θέση ή κινήσεις του κ.α. Συνεπώς, η διαμόρφωση προφίλ χρηστών μέσω Διαδικτύου, με σκοπό να ληφθούν αποφάσεις που τους αφορούν ή να αναλυθούν ή να προβλεφθούν οι προσωπικές προτιμήσεις, οι συμπεριφορές και οι νοοτροπίες του, εμπίπτει σε αυτήν την περίπτωση: σε αυτό εντάσσεται και η χρήση των cookies, που αποτελούν το κύριο αντικείμενο της παρούσας διατριβής.

Ένα από τα νέα δικαιώματα του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων είναι το δικαίωμα στη λήθη, όπου σύμφωνα με το άρθρο 17 του Κανονισμού αυτού όταν πλέον δεν υφίσταται ο λόγος της επεξεργασίας των δεδομένων ή το υποκείμενο ανακαλέσει την συγκατάθεσή του πάνω στην οποία βασίζεται η επεξεργασία ή όταν τα δεδομένα δεν είναι πλέον απαραίτητα σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέχθηκαν κτλ., τότε το υποκείμενο έχει δικαίωμα να ζητήσει να διαγραφούν τα δεδομένα και ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται άμεσα να τα διαγράψει και εφόσον τα έχει ήδη δημοσιοποιήσει, να ενημερώσει, όλους τους άλλους, που τα έχουν αναδημοσιεύσει, ότι το υποκείμενο ζήτησε την διαγραφή τους(GDPR 2016). Με άλλα λόγια ενισχύεται το δικαίωμα των πολιτών να ζητήσουν, ιδίως σε περιπτώσεις αναρτήσεων τη διαγραφή των προσωπικών τους δεδομένων. Θα πρέπει βέβαια να τονιστεί σε αυτό το σημείο πως στο άρθρο 17 προβλέπονται και κάποιες εξαιρέσεις.

Ένα ακόμα νέο δικαίωμα του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων είναι η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών αφού πλέον για τα παιδιά ηλικίας κάτω των 16 ετών, δεν αρκεί απλά να δίνουν τη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων, αλλά χρειάζεται να δοθεί και η συγκατάθεση του κηδεμόνα τους.

Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 20 του νέου αυτού κανονισμού, το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας να λάβει τα δεδομένα σε κοινώς αναγνωρίσιμο μορφότυπο, αλλά και να μπορεί να διαβιβάζει τα δεδομένα του σε άλλον υπεύθυνο επεξεργασίας, δηλαδή έχει το λεγόμενο δικαίωμα φορητότητας των δεδομένων.(GDPR 2016)

Κεφάλαιο 3

Παρακολούθηση χρηστών στο Διαδίκτυο – η περίπτωση των Cookies

Τα cookies άρχισαν να απασχολούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης από το 2000 εξαιτίας του ότι συσχετίστηκαν με την παραβίαση των προσωπικών δεδομένων και της Ιδιωτικότητας, και μέχρι και σήμερα εν έτη 2016, εξακολουθούν να αποτελούν ένα από τα πιο ακανθώδη θέματα σχετικά με το Διαδίκτυο.

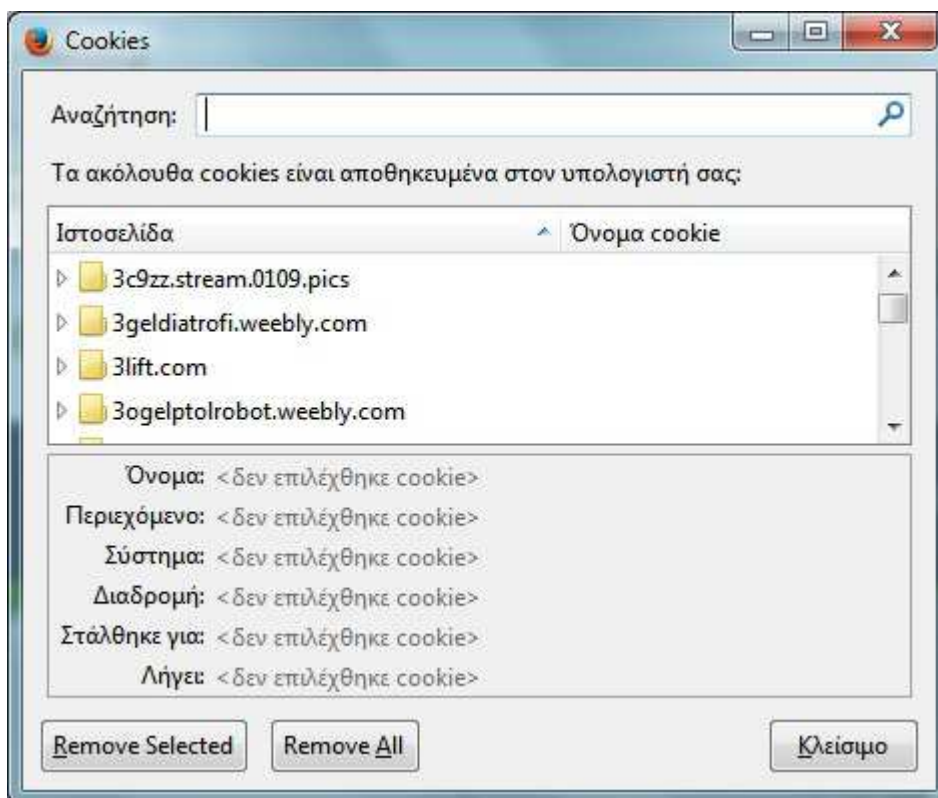
Τι είναι όμως τα cookies;

Τα cookies είναι μικρά αρχεία με πληροφορίες που μια ιστοσελίδα [συγκεκριμένα ο εξυπηρετητής ιστού - web server] αποθηκεύει στον υπολογιστή ενός χρήστη, ώστε κάθε φορά που ο χρήστης συνδέεται στην ιστοσελίδα, η τελευταία να ανακτά τις εν λόγω πληροφορίες και να προσφέρει στο χρήστη σχετικές με αυτές υπηρεσίες. (Internet Engineering Task Force 2011).

Τα μικρά αυτά αρχεία κειμένου, αποθηκεύονται στον σκληρό δίσκο του υπολογιστή μας, καθώς εμείς περιηγούμαστε στους διάφορους δικτυακούς τόπους. Ένα cookie περιέχει στοιχεία όπως ο αριθμός αναγνώρισής του, η ημερομηνία διαγραφής του, η ημερομηνία δημιουργίας του, κ.ά. Όταν λοιπόν επισκεφτούμε ένα δικτυακό τόπο, ο εξυπηρετητής ιστού, του συγκεκριμένου δικτυακού τόπου, εκτός από την δημιουργία ενός cookie στον υπολογιστή μας, παράλληλα θα δημιουργήσει σε μια δική του βάση δεδομένων, μια καταχώρηση, με τον αριθμό αναγνώρισης του cookie, δηλαδή στην ουσία “αναγνωρίζει” τον υπολογιστή όπου δημιουργήθηκε το cookie.

Επομένως την επόμενη φορά που θα επισκεφτούμε τον ίδιο δικτυακό τόπο, ο φυλλομετρητής (browser) μας θα κάνει έλεγχο των cookies που έχουν δημιουργηθεί στον υπολογιστή μας από τον συγκεκριμένο δικτυακό τόπο και στη συνέχεια θα ενημερώσει κατάλληλα τον εξυπηρετητή Ιστού. Έτσι λοιπόν, ο εξυπηρετητής ιστού, θα δει τον αριθμό αναγνώρισης του cookie και στη συνέχεια θα αναζητήσει στην δική του

βάση δεδομένων, στοιχεία σχετικά με προηγούμενες επισκέψεις μας, στον συγκεκριμένο δικτυακό τόπο.

Εικόνα 1: Παράθυρο προβολής των cookies στον φυλλομετρητή Mozilla Firefox

3.1 Λόγοι χρήσης των Cookies

Η πιο συχνή χρήση των cookies είναι για να αποθηκεύουν το όνομα χρήστη (user name) και το συνθηματικό (password) που χρησιμοποιούμε, προκειμένου να έχουμε τη δυνατότητα να εισέλθουμε σε διάφορους δικτυακούς τόπους και κυρίως σε πύλες (portals), και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην χρειάζεται κάθε φορά να δίνουμε τα ίδια στοιχεία. Θα πρέπει να είμαστε σίγουροι όμως, ότι ο υπολογιστής μας δεν θα χρησιμοποιηθεί από κάποιον, με κακές προθέσεις.

Επίσης μια από τις σημαντικές χρήσεις των cookies είναι να καταγράφουν τις κινήσεις των χρηστών στο Διαδίκτυο και να συγκεντρώνουν λεπτομερειακές πληροφορίες σχετικά με τις προσωπικές προτιμήσεις αυτών, όπου ενδεικτικά οι πληροφορίες για τους χρήστες μπορεί να είναι οι κάτωθι:

- Ποιούς δικτυακούς τόπους προτιμούν περισσότερο
- Πόσο χρόνο αφιερώνουν σε κάθε δικτυακό τόπο
- Οι δικτυακοί τόποι στους οποίους πηγαίνουν οι χρήστες όταν φεύγουν

- Συνολικό αριθμό επισκέψεων ανά ημέρα
- Συνολικό αριθμό δικτυακών τόπων που είδαν οι χρήστες
- Από ποιους δικτυακούς τόπους ήρθαν οι χρήστες.

Οι πληροφορίες αυτές, τα στοιχεία δηλαδή που συγκεντρώνονται με τη βοήθεια των cookies, χρησιμοποιούνται για την αυτόματη προσαρμογή του περιεχομένου των ιστοσελίδων, ανάλογα με το ενδιαφέρον του κάθε χρήστη, όπως εκπτώσεις σε αεροπορικά εισιτήρια, και μάλιστα για αυτό το λόγο, διαφορετικοί χρήστες, παρόλο που επισκέπτονται το ίδιο διαδικτυακό τόπο, μπορεί να βλέπουν τελείως διαφορετικά πράγματα ως προς τις διαφημίσεις, τις προσφορές κτλ.

Δικτυακοί τόποι μεγάλων εταιρειών, μπορούν να αξιοποιήσουν τις πληροφορίες οι οποίες συγκεντρώνονται, σχετικά με τις προσωπικές προτιμήσεις των χρηστών προκειμένου να μπορεί να εξάγουν στατιστικά συμπεράσματα, τόσο για τις δικές τους, όσο και για τις υπόλοιπες ιστοσελίδες. Εξάλλου όλες οι εταιρείες ενδιαφέρονται να γνωρίζουν ποιες ιστοσελίδες προτιμούν να επισκέπτονται οι χρήστες, αλλά και τι ακριβώς παρακολουθούν σε αυτές. Οι πληροφορίες αυτές είναι πολύτιμες για αυτούς προκειμένου να τους δοθεί η δυνατότητα να προωθήσουν με τον καλύτερο τρόπο τα προϊόντα τους, να τα βελτιώσουν ή και να δημιουργήσουν καινούργια προϊόντα, υπηρεσίες, κ.ά.

3.2 Βασικές κατηγορίες των Cookies

Τα cookies ανάλογα με τη χρήση τους στις διαδικτυακές τοποθεσίες, μπορούν να καταταχθούν στις εξής κατηγορίες:

- “Απαραίτητα” cookies (Strictly necessary cookies)
- Μόνιμα cookies (Persistent cookies)
- Cookies Απόδοσης (Performance cookies)
- Cookies Λειτουργικότητας (Functionality cookies)
- Cookies Ανάλυσης (Analytics cookies)
- Cookies διαφήμισης (Targeting cookies)
- Cookies τρίτων μερών (Third - party cookies)

Στην πρώτη κατηγορία, τα εν λόγω cookies είναι απαραίτητα για την σωστή λειτουργία ενός δικτυακού τόπου. Χρησιμοποιούνται στις ιστοσελίδες προκειμένου να ενεργοποιείται η λήψη, οποιασδήποτε υπηρεσίας ζητείται από τους χρήστες. Είναι cookies που είναι απαραίτητα για την αναγνώριση ή και την διατήρηση του

περιεχόμενου που εισάγει ο χρήστης κατά τη διάρκεια μια σύνδεσης (session) σε μία ιστοσελίδα, σε όλη τη διάρκεια της συγκεκριμένης σύνδεσης. Συνεπώς χωρίς αυτά τα cookies, υπηρεσίες και λειτουργίες, όπως είναι ηλεκτρονική πληρωμή, δεν θα μπορούσαν να παρασχεθούν. Επιπλέον, η χρήση των cookies, αυτής της κατηγορίας, επιτρέπει στους χρήστες να έχουν πρόσβαση σε ασφαλείς περιοχές των διαδικτυακών τοποθεσιών, χωρίς να χρειάζεται να συνδέονται συνεχώς στην υπηρεσία. Όπως είναι προφανές, αυτού του είδους τα cookies υπάρχουν σε δικτυακούς τόπους, σχετικά με πληρωμές και παροχές άλλων αντίστοιχων υπηρεσιών. Θα πρέπει να τονιστεί βέβαια εδώ, πως είναι απολύτως προσωποποιημένα.

Τα μόνιμα cookies (persistent cookies) παραμένουν στο αρχείο των cookies του προγράμματος πλοήγησης του τερματικού εξοπλισμού ενός χρήστη, ακόμα και αν κλείσει το πρόγραμμα πλοήγησης του. Η διάρκεια παραμονής τους μπορεί να είναι ένα έτος ή και παραπάνω, αφού εξαρτάται από τη διάρκεια ζωής κάθε cookies.

Τα cookies απόδοσης (performance cookies) συλλέγουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο χρήσης των διαδικτυακών τοποθεσιών, των διαφημίσεων, των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ενώ επίσης μας επισημαίνουν για τυχόν σφάλματα. Τα cookies συλλέγουν αρκετά αναλυτικές τεχνικές πληροφορίες, όπως ποια ήταν η τελευταία διαδικτυακή τοποθεσία που επισκέφτηκε ο χρήστης, τον αριθμό των σελίδων που επισκέφθηκε, κ.ά. Αν και οι πληροφορίες μπορεί να σχετιστούν με στοιχεία όπως η διεύθυνση IP, παρόλα αυτά οι αυτές πληροφορίες δεν προσδιορίζουν τον χρήστη, αφού η συλλογή γίνεται με τρόπο που δεν επιτρέπει την άμεση ταυτοποίησή του και απλά χρησιμοποιούνται μόνο για να την βελτίωση του τρόπου λειτουργίας ενός δικτυακού τόπου, π.χ. ενός εμπορικού δικτυακού τόπου.

Τα cookies λειτουργικότητας (functionality cookies) επιτρέπουν σε κάθε δικτυακό τόπο να θυμάται τις προτιμήσεις που επέλεξε ένας χρήστης, σε κάποια προηγούμενη επίσκεψή του, όπως χώρα, γλώσσα, ενδιαφέροντα, καθώς και τις αλλαγές που είχε κάνει στον τρόπο εμφάνισης του δικτυακού τόπου, όπως μέγεθος γραμματοσειράς, χρώμα κ.ά. Επίσης τα cookies αυτά, χρησιμοποιούνται για να παρέχουν υπηρεσίες που έχουν ζητηθεί, όπως χρήση κοινωνικών δικτύων. Τα cookies λειτουργικότητας δεν μπορούν να παρακολουθούν την περιήγηση ή τις δραστηριότητες των χρηστών, σε άλλους δικτυακούς τόπους.

Τα cookies ανάλυσης (analytics cookies) επιτρέπουν στον υπεύθυνο των συγκεκριμένων cookies, την παρακολούθηση, αλλά και την ανάλυση της συμπεριφοράς των χρηστών στις ιστοσελίδες στις οποίες συνδέονται.

Τα cookies διαφήμισης (targeting cookies) χρησιμοποιούνται για την αποστολή στοχευόμενης διαφήμισης προκειμένου να περιοριστεί ο αριθμός της διαφήμισης που προβάλλεται, καθώς επίσης για να βοηθήσουν στην μέτρηση, σχετικά με πόσο αποτελεσματικές είναι οι διαφημιστικές καμπάνιες. Επίσης χρησιμοποιούνται για να παρέχουν διαφημίσεις σχετικές με τα ενδιαφέροντά των χρηστών, και συνήθως τοποθετούνται, προκειμένου να θυμούνται την επίσκεψή των χρηστών σε ένα δικτυακό τόπο και μάλιστα μπορεί να μοιράζονται τις πληροφορίες αυτές με άλλους δικτυακούς τόπους.

Τέλος τα third – party cookies αφορούν κυρίως περιπτώσεις διαφημιστικών cookies, και πρόκειται για cookies τα οποία χρησιμοποιούνται από τρίτα μέρη προκειμένου να παρακολουθούν τις επισκέψεις των χρηστών στις διάφορες ιστοσελίδες στις οποίες διαφημίζονται. Πρόκειται δηλαδή για cookies τα οποία εγκαθίσταντο όχι από την ιστοσελίδα που επισκέπτεται ένας χρήστης, αλλά από κάποια άλλη, η οποία και θέλει να συλλέξει την πληροφορία ότι ο χρήστης επισκέφτηκε την εν λόγω ιστοσελίδα. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί πως ο διαχειριστής της ιστοσελίδας που επισκέπτεται ο χρήστης, δεν έχει έλεγχο σε αυτού του είδους τα cookies, στα third – party cookies δηλαδή.

3.3 Λόγοι αντίδρασης για τη χρήση των Cookies

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω τα cookies είναι απλά αρχεία κειμένου, τα οποία και παρέχουν πολλές χρήσιμες δυνατότητες τόσο στους χρήστες του Διαδικτύου, όσο και για τους ίδιους τους διαδικτυακούς τόπους. Παρόλα αυτά όμως υπάρχουν πράγματα που έχουν προκαλέσει έντονες αντιδράσεις σχετικά με τα cookies.

Ένας διαδικτυακός τόπος, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, με τη χρήση των cookies καταγράφει όχι μόνο τους διαδικτυακούς τόπους που επισκεπτόμαστε ή τις διαφημίσεις τις οποίες επιλέγουμε, αλλά καταγράφει και τις αγορές μας, κ.ά. Υπάρχει λοιπόν ο φόβος σε αρκετούς χρήστες, πως αν αγοράσουν κάτι από έναν δικτυακό τόπο και καταχωρήσουν το όνομα και την διεύθυνσή τους, ο διαδικτυακός αυτός τόπος, ίσως είναι σε θέση να γνωρίζει πολύ περισσότερα για αυτούς, από κάποια εταιρεία ταχυδρομικών παραγγελιών με την παραδοσιακή έννοια. Επίσης, υπάρχει ο φόβος πως η συγκέντρωση τέτοιων στοιχείων μπορεί να οδηγήσει σε σχηματισμό προφίλ χρηστών. Όλα αυτά λοιπόν, κάνουν πολλούς ανθρώπους να μην αισθάνονται άνετα ή ακόμα χειρότερα πολλοί άνθρωποι αγνοούν ότι εύκολα μπορεί να δημιουργηθεί, ερήμην τους, προφίλ της συμπεριφοράς τους στο Διαδίκτυο.

Επιπλέον, ένας ακόμα λόγος αντίδρασης είναι το γεγονός πως, από ότι φαίνεται, ορισμένα cookies είναι αποκλειστικά cookies παρακολούθησης τα οποία εγκαθίστανται στον υπολογιστή μας, εν αγνοία μας φυσικά, παρακολουθώντας συνεχώς όλες μας τις κινήσεις αλλά και τις προτιμήσεις μας στο Διαδίκτυο, ενημερώνοντας στη συνέχεια τους δημιουργούς τους. Η βασική τους αποστολή, είναι να μας κατασκοπεύουν χωρίς να το γνωρίζουμε.

Υπάρχει λοιπόν ο φόβος, πως αν οι δημιουργοί των cookies παρακολούθησης, συγκεντρώσουν τα στοιχεία αυτά, και στη συνέχεια τα προωθήσουν σε τρίτους, λόγω και της κατάστασης που υπάρχει με την διασπορά των στοιχείων μας στο Διαδίκτυο, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την ταυτοποίηση στοιχείων, και ίσως και στη δημιουργία προφίλ χρήστη εν αγνοία μας φυσικά.

3.4 Νομοθετικό πλαίσιο για τη χρήση των cookies στις ιστοσελίδες

Ο φυλλομετρητής μας, όπως αναφέραμε και πιο πάνω, μέσω των cookies έχει τη δυνατότητα να αποθηκεύει έστω και προσωρινά στον ηλεκτρονικό μας υπολογιστή μας πλήθος δεδομένων σχετικά με μας, τα οποία μπορεί να είναι το ιστορικό της περιήγησής μας στο διαδίκτυο, οι κωδικοί πρόσβασης μας σε προσωπικούς λογαριασμούς κ.ά. Αυτά τα δεδομένα λοιπόν, μπορεί να αποκαλύπτουν τις καταναλωτικές μας προτιμήσεις, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ίσως όμως ακόμη και απόρρητους κωδικούς πρόσβασης σε διάφορους λογαριασμούς ή ηλεκτρονικής τραπεζικής. Παρόλο που τα ίδια τα cookies, ως αρχεία κειμένου, δεν καταγράφουν πληροφορία όπως είναι οι κωδικοί πρόσβασης, υπάρχουν επιθέσεις ασφαλείας που μπορούν να αξιοποιήσουν την παρουσία cookies στον υπολογιστή μας για να υποκλαπούν τέτοιες χρήσιμες πληροφορίες. Είναι λοιπόν σαφέστατο ότι στον ηλεκτρονικό υπολογιστή μας, αποθηκεύονται απλά αλλά και ευαίσθητα προσωπικά μας δεδομένα, στα οποία η αυθαίρετη πρόσβαση από τρίτους, περιορίζει την ιδιωτικότητα μας.(Οδηγία 2002/58/EK 2002)

Έτσι λοιπόν τα cookies, ανάλογα με τα είδη πληροφοριών, καθώς και με τον τρόπο με τον συλλέγουν τις πληροφορίες, μπορεί να αποτελούν χρήσιμο μέσο, προκειμένου να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες στην κοινωνία της πληροφορίας. Από την άλλη όμως, ενδέχεται να εισβάλλουν αυθαίρετα στην ιδιωτική σφαίρα των χρηστών του

διαδικτύου. Επομένως είναι απαραίτητο οι χρήστες, να έχουν κατανοητή, σαφή πληροφόρηση για τη συλλογή, αλλά και την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού τους χαρακτήρα, δηλαδή να γνωρίζουν το νομοθετικό πλαίσιο, για τη χρήση των cookies στις ιστοσελίδες.

3.4.1 Νομικό Πλαίσιο

Η βασική νομοθετική ρύθμιση για τα cookies εισήχθη για πρώτη φορά με την Οδηγία 2002/58/EK, τη λεγόμενη και ως e-Privacy Directive, η οποία, όπως είδαμε και στο Κεφάλαιο 2, τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136EK. Η Ελλάδα με τον νόμο 4070/2012 που αφορά “Ρυθμίσεις Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, Μεταφορών, Δημοσίων Έργων και άλλες διατάξεις”(Νόμος 4070 2012) προχώρησε στην ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής Οδηγίας 2009/136/EK, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά και την προστασία της ιδιωτικής ζωής, όσον αφορά των τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Η Οδηγία 2009/136/EK, όπως είδαμε στο Κεφάλαιο 2, προχωράει ένα βήμα παραπέρα, όσον αφορά την προστασία των δεδομένων του χρήστη στο διαδίκτυο, αφού κατοχυρώνει το σύστημα που είναι γνωστό και ως «opt-in», σε αντιδιαστολή με το σύστημα «opt-out» που ίσχυε πριν από την τροποποίηση της Οδηγίας 2002/58/EK και επέτρεπε την εγκατάσταση των cookies χωρίς τη συγκατάθεση του συνδρομητή ή χρήστη, εφόσον ο τελευταίος έχει προηγουμένως ενημερωθεί και δεν είχε εναντιωθεί στην επεξεργασία. (DPA 2016)

Ειδικότερα, η παράγραφος 5 του άρθρου 4 ν. 3471/2006 όπως αυτή τροποποιήθηκε από το ν. 4070/2012 ορίζει ότι η εγκατάσταση των cookies, επιτρέπεται μόνο εάν αν ο συνδρομητής ή ο χρήστης «έχει δώσει τη συγκατάθεση του μετά από σαφή, αλλά και εκτενή ενημέρωση κατά την παρ. 1 του άρθρου 11 του ν. 2472/1997, όπως ισχύει». (DPA 2016)

3.5 Ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος ενημέρωσης του συνδρομητή ή χρήστη, σχετικά με την συγκατάθεση

Η ενημέρωση του συνδρομητή ή χρήστη πρέπει να γίνεται με τον προσφορότερο κάθε φορά τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η επαρκής πληροφόρηση πριν την αποθήκευση ή απόκτηση πρόσβασης στον τερματικό εξοπλισμό του.(DPA 2016)

Για παράδειγμα, μια γενική ενημέρωση στους γενικούς όρους συναλλαγών ή χρήσης της υπηρεσίας, αλλά και η ενημέρωση που περιλαμβάνεται στην πολιτική ιδιωτικότητας, η οποία είναι συνήθως μακροσκελής και περιλαμβάνει διάφορα άλλα θέματα για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, δεν θεωρείται επαρκής υπό την παραπάνω έννοια.(DPA 2016)

Έτσι ο χρήστης μπορεί να δίνει την συγκατάθεσή του, σύμφωνα με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, καταρχάς μέσω της ιστοσελίδας του παρόχου υπηρεσίας του διαδικτύου, η οποία μπορεί να χρησιμοποιεί κατάλληλους μηχανισμούς, όπως αναδυόμενα παράθυρα ή μέσω κατάλληλων ρυθμίσεων στο φυλλομετρητή ιστού ή μέσω άλλης εφαρμογής. Θα πρέπει να τονιστεί όμως πως η αν η αποδοχή έχει γίνει, μέσω προεπιλεγμένων ρυθμίσεων του φυλλομετρητή, αυτό δεν θεωρείται σαφής συγκατάθεση. Η συγκατάθεση θα πρέπει να ληφθεί δηλαδή με σαφή ενέργεια του χρήστη, δηλαδή επιλέγοντας με κάποιο κουμπί επιλογής την αποδοχή των cookies: με αυτόν τον τρόπο μπορεί να θεωρηθεί ότι δίνει τη σαφή συγκατάθεση του, όπου όμως για να είναι αυτή έγκυρη θα πρέπει να είναι σαφές ότι ενημερώνεται πλήρως για το τι σημαίνει η επιλογή του. Επίσης θα πρέπει να τονιστεί σε αυτό το σημείο πως ο αν χρήστης ενημερωθεί αρχικά για την ύπαρξη cookies, ίσως με κάποιο αναδυόμενο παράθυρο, και απλά συνεχίσει την πλοήγηση του, δεν θεωρείται ότι έδωσε την συγκατάθεσή του.(DPA 2016)

Θα πρέπει να τονιστεί όμως πως στη παράγραφο 5 του άρθρου 4, του ν. 3471/2006 ορίζεται ως εξαίρεση στη γενική υποχρέωση ενημέρωσης, αλλά και λήψης της συγκατάθεσης, η περίπτωση εγκατάστασης cookies που έχουν σαν αποκλειστικό σκοπό τη «διενέργεια της διαβίβασης μίας επικοινωνίας μέσω δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή είναι αναγκαία για την παροχή υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, την οποία έχει ζητήσει ρητά ο χρήστης ή ο συνδρομητής»(DPA 2016). Ουσιαστικά τα cookies που εξαιρούνται είναι εκείνα που θεωρούνται από τεχνικής άποψης απαραίτητα, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η σύνδεση στην ιστοσελίδα. Και σε αυτήν την περίπτωση βέβαια ο πάροχος της υπηρεσίας θα πρέπει να έχει ήδη ενημερώσει για αυτήν την εγκατάσταση των cookies.

3.6 Κατηγορίες cookies που εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης της συγκατάθεσης του συνδρομητή ή χρήστη

Το άρ.29 της Οδηγίας 95/46/EK προβλέπει τη δημιουργία ειδικής ομάδας, με εκπροσώπους από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων κάθε Κράτους-Μέλους, η οποία πραγματεύεται ειδικά ζητήματα προστασίας δεδομένων εκδίδοντας, μεταξύ άλλων, γνώμες και κατευθυντήριες γραμμές. Η ομάδα αυτή, γνωστή ως Ομάδα Εργασίας του Άρθρου 29, έχει μελετήσει και την περίπτωση των cookies, όπου στην Γνώμη 4/2012 διευκρίνισε ειδικότερα τις κατηγορίες των «cookies» που εμπίπτουν στην παραπάνω εξαίρεση, οι οποίες είναι οι εξής(Protection Working Party 2012):

- Cookies που είναι απαραίτητα για την αναγνώριση ή/και διατήρηση περιεχομένου που εισάγει ο συνδρομητής ή χρήστης κατά τη διάρκεια μίας σύνδεσης [session] σε ιστοσελίδα καθ' όλη τη διάρκεια της συγκεκριμένης σύνδεσης. Για παράδειγμα τέτοια «cookies» είναι απαραίτητα κατά τη συμπλήρωση μίας ηλεκτρονικής φόρμας από τον χρήστη ή για την καταχώριση των αγορών του χρήστη σε ένα ηλεκτρονικό κατάστημα [π.χ. με επιλογή του κουμπιού «προσθήκη στο καλάθι»]. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται και τα «επίμονα» [persistent] cookies που εγκαθίστανται για τον ίδιο σκοπό και διαρκούν για διάστημα μερικών ωρών.
- Cookies που είναι απαραίτητα για την αυθεντικοποίηση του συνδρομητή ή χρήστη σε υπηρεσίες που απαιτούν αυθεντικοποίηση [π.χ. κατά την πραγματοποίηση μίας τραπεζικής συναλλαγής μέσω του διαδικτύου].
- Cookies που εγκαθίστανται με σκοπό την ασφάλεια του συνδρομητή ή χρήστη, όπως για παράδειγμα cookies που εντοπίζουν επαναλαμβανόμενες αποτυχημένες προσπάθειες εισόδου στον λογαριασμό ενός χρήστη σε μία συγκεκριμένη ιστοσελίδα.
- Cookies με πολυμεσικό περιεχόμενο, όπως flash player cookies, κατά τη διάρκεια μίας σύνδεσης [session] σε ιστοσελίδα. Τέτοια είναι για παράδειγμα τα cookies που εγκαθίστανται με την προβολή ενός βίντεο στην ιστοσελίδα που έχει επισκεφτεί ο χρήστης.
- Cookies που είναι απαραίτητα για την πραγματοποίηση της τεχνικής της κατανομής φορτίου [load balancing] σε μία σύνδεση σε ιστοσελίδα του διαδικτύου.
- Cookies που «θυμούνται» τις επιλογές του συνδρομητή ή χρήστη σχετικά με την παρουσίαση της ιστοσελίδας [π.χ. cookies που αφορούν την επιλογή της γλώσσας ή της παρουσίασης αποτελεσμάτων αναζήτησης σε μία ιστοσελίδα].

- Cookies που εγκαθίστανται μέσω πρόσθετων προγραμμάτων [plug ins] σε ιστοσελίδες κοινωνικών δικτύων και αφορούν στο διαμοιρασμό περιεχομένου μεταξύ των πιστοποιημένων μελών που έχουν ήδη πραγματοποιήσει σύνδεση [logged in]. (Protection Working Party 2012)

Τα cookies, τα οποία και εγκαθίστανται με σκοπό τη διαδικτυακή διαφήμιση δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση της παρ. 5 του άρθρου 4 ν. 3471/2006 και επομένως επιτρέπονται μόνο εάν έχει ληφθεί προηγουμένως, η συγκατάθεση του συνδρομητή ή του χρήστη, ύστερα από κατάλληλη ενημέρωση.(DPA 2016)

Επίσης, και η περίπτωση των cookies που εγκαθίστανται με σκοπό την στατιστική ανάλυση, δεν εμπίπτει στην εξαίρεση της παρ. 5 του άρθρου 4 ν. 3471/2006, ακόμα και όταν αφορά αποκλειστικά την στατιστική ανάλυση της επισκεψιμότητας σε μία ιστοσελίδα.(DPA 2016)

Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να αναφερθεί ένα ενδεικτικό παράδειγμα. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα εξέτασε τη χρήση «cookies» από το διαδικτυακό τόπο της Βουλής των Ελλήνων για έκδοση στατιστικών, και εξέδωσε σχετικά τη γνωμοδότηση 7/2011. Ειδικότερα έκρινε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας 2002/58/EK όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία της 2009/136/EK, η χρήση της υπηρεσίας Google Analytics μπορεί να γίνει μόνο μετά από συγκατάθεση των χρηστών της ιστοσελίδας(DPA 2016). Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι η Ομάδα Εργασίας του αρ. 29, αναγνωρίζει τόσο την ιδιαιτερότητα αυτού του είδους των cookies, όσο και τους χαμηλούς κινδύνους ως προς την ιδιωτικότητα, και για αυτό το λόγο τονίζει ότι αυτού του είδους τα cookies, θα πρέπει να ενταχθούν στις εξαιρέσεις, από την υποχρέωση λήψης συγκατάθεσης, όταν θα γίνει η επόμενη αναθεώρηση της Οδηγίας 2002/58/EK. (DPA 2016)

Το κύριο συμπέρασμα είναι ότι αν ένα cookie δεν είναι απολύτως απαραίτητο για την παροχή της διαδικτυακής υπηρεσίας (όπως είναι η περίπτωση των cookies που χρησιμοποιούνται για σκοπούς διαφημίσεων), τότε δεν επιτρέπεται η εγκατάστασή του στη συσκευή του χρήστη παρά μόνο αν αυτός δηλώσει ρητώς, όπως περιγράφηκε ανωτέρω, ότι το επιθυμεί.

Κεφάλαιο 4

Χρήση Cookies από Δημοφιλείς Διαδικτυακούς τόπους σε Ελλάδα και Κύπρο

Στην παρούσα διατριβή, στο πλαίσιο ελέγχου του κατά πόσον οι πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών ακολουθούν τη διαδικασία που πρέπει ως προς τη χρήση και εγκατάσταση Cookies, αλλά και την ενημέρωση των χρηστών για αυτά, εξετάστηκαν σχετικά διάφοροι διαδικτυακοί τόποι: απώτερος στόχος είναι η διαπίστωση ως προς το αν ανακύπτουν θέματα Ιδιωτικότητας στο Διαδίκτυο, από την χρήση των cookies.

Συγκεκριμένα επιλέχθηκε να εξεταστούν διαδικτυακοί τόποι με υψηλή επισκεψιμότητα από την Ελλάδα και την Κύπρο. Η επιλογή τους έγινε σύμφωνα με την κατάταξή τους ως πιο δημοφιλείς, στην ιστοσελίδα www.alexa.com, η οποία θεωρείται από τις πιο αντικειμενικές ως προς την κατηγοριοποίηση ιστοσελίδων, με βάση την επισκεψιμότητα. Η εν λόγω έρευνα στηρίχθηκε στα στοιχεία της εν λόγω σελίδας κατά το Μάρτιο του 2016.

4.1 Στοιχεία της Έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη σε εξήντα πέντε ιστοσελίδες, που είναι από τις δημοφιλέστερες, σε σχέση με την επισκεψιμότητα σε Ελλάδα και Κύπρο, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Οι ιστοσελίδες αυτές κατατάχθηκαν σε επτά διαφορετικές κατηγορίες, ως προς το περιεχόμενό τους ή στον τομέα στον οποίο ανήκουν, και οι οποίες είναι οι εξής:

- Ενημερωτικές
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- Διαδικτυακές Αγορές
- Οικονομία

- Τηλεπικοινωνίες
- Δημόσιος τομέας
- Πανεπιστημιακών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων

Στην κατηγορία “**Ενημερωτικές**”, ανήκουν οι κάτωθι ιστοσελίδες:

- ant1iwo.com
- dikaiologitika.gr
- fanpage.gr
- gazzetta.gr
- Iefimerida.gr
- Newsit.gr
- Philenews.com
- protothema.gr
- sigmalive.com
- Sport24.gr
- themasports.com
- tilestwra.com
- tothemaonline.com
- Tro-ma-ktiko.blogspot.gr
- Zougla.gr

Οι ιστοσελίδες που ανήκουν κατηγορία “**Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης**” είναι οι παρακάτω :

- Facebook.com
- Instagram.com

- [linkedin.com](https://www.linkedin.com)
- [Twitter.com](https://www.twitter.com)
- [youtube.com](https://www.youtube.com)

Στην κατηγορία “**Διαδικτυακές Αγορές**”, ανήκουν οι κάτωθι ιστοσελίδες:

- [amazon.com](https://www.amazon.com)
- [amazon.co.uk](https://www.amazon.co.uk)
- [bazaraki.com](https://www.bazaraki.com)
- [ebay.com](https://www.ebay.com)
- [ebay.co.uk](https://www.ebay.co.uk)
- [E-shop.gr](https://www.E-shop.gr)
- [Kotsovolos.gr](https://www.Kotsovolos.gr)
- [MediaMarkt.gr](https://www.MediaMarkt.gr)
- [Plaisio.gr](https://www.Plaisio.gr)
- [public.gr](https://www.public.gr)
- [Skroutz.gr](https://www.Skroutz.gr)

Οι ιστοσελίδες που ανήκουν κατηγορία “**Οικονομία**”, είναι οι εξής:

• Εθνική Τράπεζα	nbg.gr
• Τράπεζα Πειραιώς	piraeusbank.gr
• Alpha bank	alpha.gr
• Bank of Cyprus	bankofcyprus.com
• Eurobank	eurobank.gr
• Hellenic bank	hellenicbank.com

Στην κατηγορία “**Τηλεπικοινωνίες**”, ανήκουν οι κάτωθι ιστοσελίδες:

- Cyta cyta.com.cy
- Forthnet forthnet.gr
- ΟΤΕ - Cosmote cosmote.gr
- Vodafone vodafone.gr
- Wind wind.gr

Οι ιστοσελίδες που ανήκουν κατηγορία “**Δημόσιος τομέας**”, είναι οι εξής:

- Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων gsis.gr
- Δ.Ε.Η. dei.gr
- Διαδικτυακή πύλη της Κυπριακής Δημοκρατίας Cyprus.gov.cy
- ΔΙΑΥΓΕΙΑ diavgeia.gov.gr
- Ι.Κ.Α. ika.gr
- Ο.Α.Ε.Δ. oaed.gr
- Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο sch.gr
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων minagric.gr
- Υπουργείο Εξωτερικών mfa.gr
- Υπουργείο Εσωτερικών ypes.gr
- Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου moi.gov.cy
- Υπουργείο Οικονομικών - Κύπρου mof.gov.cy
- Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων minedu.gov.gr
- Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου moec.gov.cy
- Ministry of Foreign Affairs of Cyprus mfa.gov.cy

Στην κατηγορία “Πανεπιστημιακών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων”, ανήκουν οι παρακάτω ιστοσελίδες:

- Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου ouc.ac.cy
- Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης duth.gr
- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών uoa.gr
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο ntua.gr
- ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» demokritos.gr
- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών aueb.gr
- Πανεπιστήμιο Κύπρου ucy.ac.cy
- Πανεπιστήμιο Πατρών upatras.gr

Η έρευνα σχετικά με τη χρήση των cookies στις παραπάνω ιστοσελίδες, διεξήχθη από 1/4/2016 – 31/5/2016.

Για την παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν οι φυλλομετρητές (browsers) Google Chrome και Mozilla Firefox, για τον έλεγχο των μηνυμάτων σχετικά με την χρήση των Cookies από τις παραπάνω ιστοσελίδες. Μαζί με τους παραπάνω φυλλομετρητές, χρησιμοποιήθηκαν για τον έλεγχο των Cookies που εγκαθίσταντο, στο σταθμό εργασίας κάθε χρήστη και πρόσθετα εργαλεία (Add-ons, Plugs-In). Τα πρόσθετα αυτά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής: Cookie Inspector, Cookie Monster, Cookie Controller, Gnaw Cookie, Edit This Cookie.

4.2 Εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν

Cookie Inspector

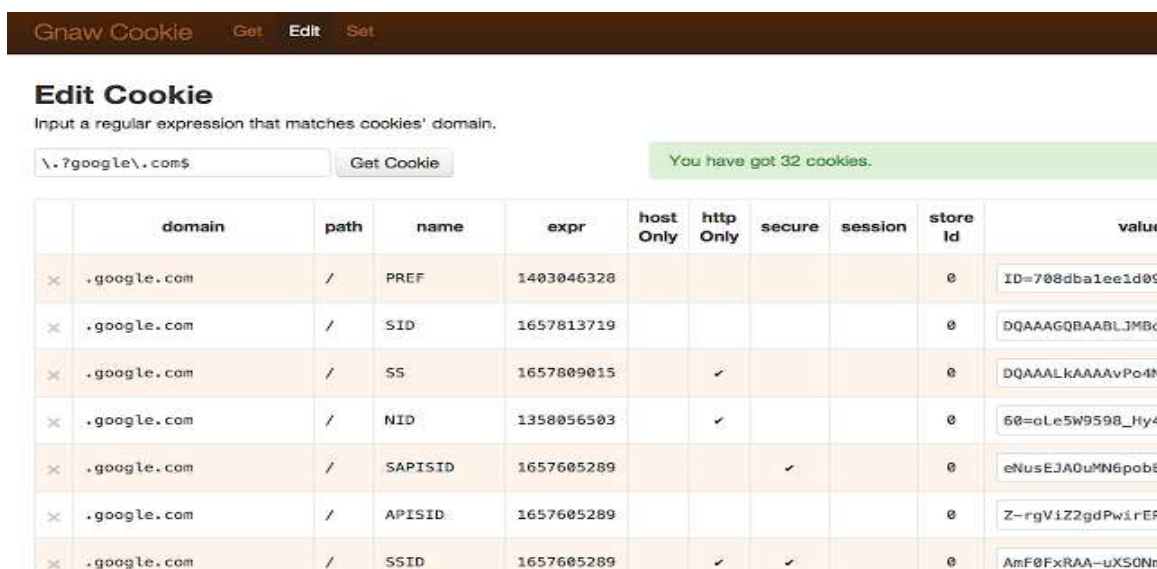
Το Cookie Inspector είναι ένα εργαλείο δημιουργίας και διαχείρισης cookies, το οποίο χρησιμοποιείται στο Google Chrome. Συγκεκριμένα είναι δυνατή η προσθήκη, η επεξεργασία, η διαγραφή των cookies, καθώς επίσης δίνεται και η δυνατότητα εξαγωγής των cookies, και όλα αυτά με ζωντανή ανανέωση σε κάθε αλλαγή διεύθυνσης ιστοσελίδας (url).

Εικόνα 2 : Cookie Inspector

Gnaw Cookie

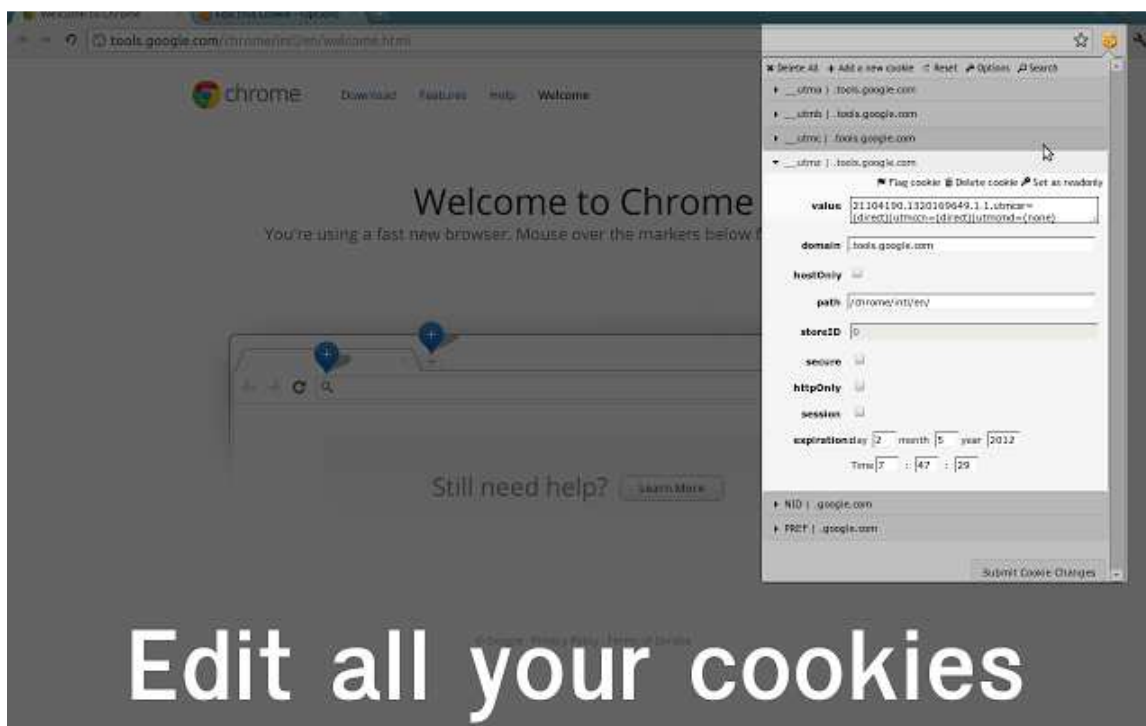
Το Gnaw Cookie είναι και αυτό ένα εργαλείο διαχείρισης cookies το οποίο χρησιμοποιείται στο Google Chrome, και δίνει τη δυνατότητα προβολής των cookies που εγκαθίστανται στο φυλλομετρητή, καθώς επίσης υπάρχει και η δυνατότητα εξαγωγής, αλλά και αναζήτησης των cookies.

Εικόνα 3 : Gnaw Cookie

Edit This Cookie

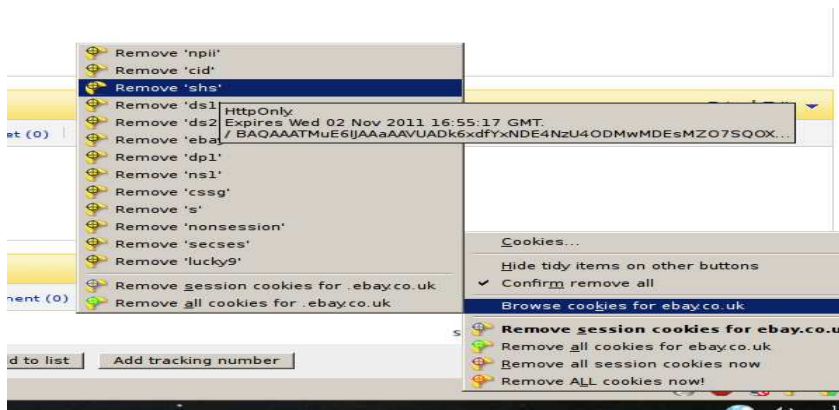
Το Edit This Cookie είναι και αυτό ένα εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται στο Google Chrome. Είναι ένα εργαλείο επεξεργασίας, διαχείρισης των cookies και ειδικότερα ένα εργαλείο προβολής, προσθήκης, διαγραφής, αναζήτησης, αλλά και αποκλεισμού των cookies. Χαρακτηριστικό του είναι ότι μπορεί να μας προστατεύσει, αφού αποτρέπει τα cookies να εγκατασταθούν στο φυλλομετρητή μας, εφόσον το επιθυμούμε, καθώς επίσης προστατεύει τα cookies, από οποιαδήποτε τροποποίηση, αλλά επίσης μπορεί και να ορίσει το όριο του χρόνου παραμονής των cookies στο φυλλομετρητή μας.

Εικόνα 4: Edit This Cookie

Cookie Controller

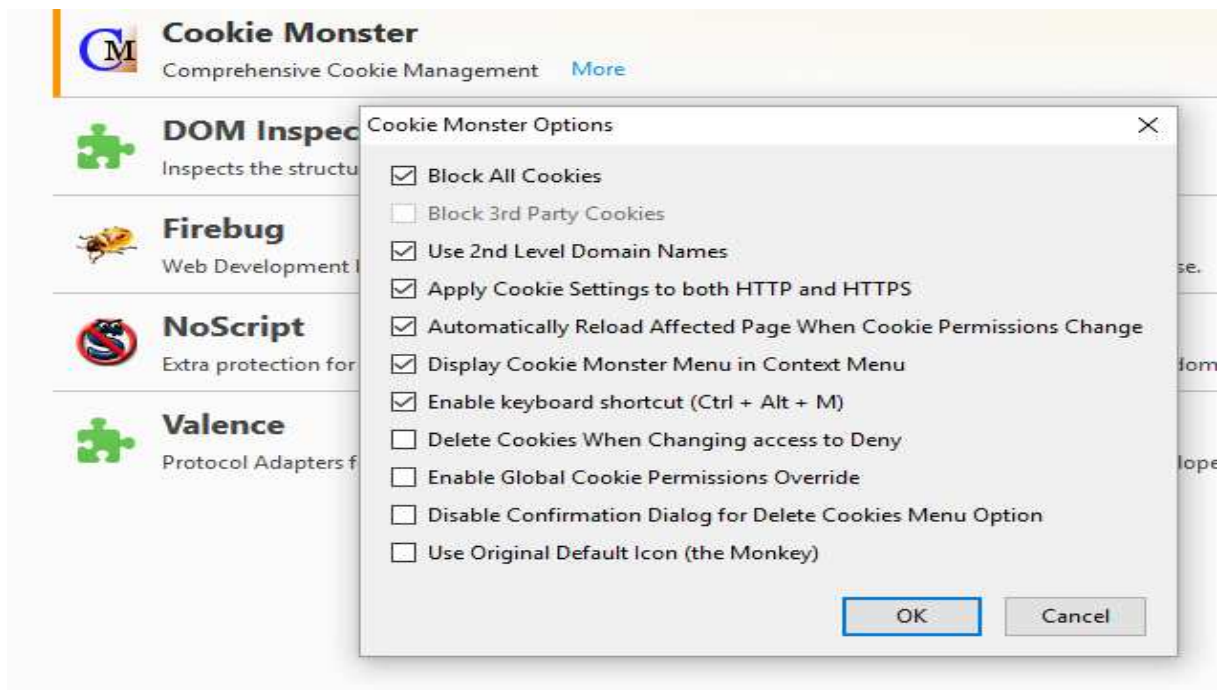
Το εργαλείο Cookie Controller είναι και αυτό ένα εργαλείο διαχείρισης των cookies, που όμως χρησιμοποιείται στο φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Η σημαντικότερη ίσως δυνατότητα που παρέχει αυτό το εργαλείο είναι η αφαίρεση των Cookies από το φυλλομετρητή, με εξαιρετική ευκολία, απλά με ένα «κλικ» του ποντικιού.

Εικόνα 5: Cookie Controller

Cookie Monster

Το εργαλείο Cookie Monster, είναι και αυτό εργαλείο διαχείρισης των cookies, και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλους τους φυλλομετρητές. Χαρακτηριστική του δυνατότητα είναι η διαχείριση των cookies με βάση την τοποθεσία ή τον τομέα ανώτατου επιπέδου, καθώς και η ταυτόχρονη διαγραφή cookies, με ένα απλό κλικ του ποντικιού, σε όλα τα προγράμματα περιήγησης. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα ανίχνευσης των cookies, για τις ύποπτες τοποθεσίες που συμπεριλαμβάνονται στα Αγαπημένα μας ή τους Σελιδοδείκτες μας.

Εικόνα 6 : Cookie Monster

Τα παραπάνω εργαλεία, καθώς και οι φυλλομετρητές Google Chrome και Mozilla Firefox, χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της παρούσας έρευνας, όχι απλά μόνο για την συλλογή των αποτελεσμάτων, αλλά και για τον ενδεδειγμένο έλεγχο και την επαλήθευση της ορθότητας αυτών.

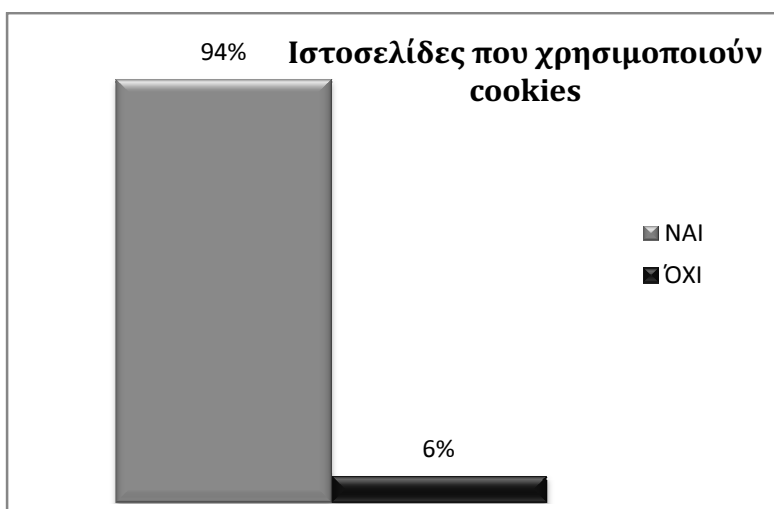
4.3 Αντικείμενο της έρευνας

Οι συγκεκριμένες ιστοσελίδες εξετάστηκαν σχετικά με το :

- Αν αυτές κάνουν χρήση cookies
- Αν εγκαθίσταντο αυτόματα cookies, στο σταθμό εργασίας κάθε χρήστη, κατά την επίσκεψη στην αρχική σελίδα αυτών των ιστοσελίδων, χωρίς κάποια πρότερη ενημέρωση και χωρίς έγκριση – συγκατάθεση από το χρήστη
- Πόσα cookies εγκαθίσταντο στο σταθμό εργασίας κάθε χρήστη, κατά την επίσκεψη στην αρχική σελίδα αυτών των ιστοσελίδων, χωρίς κάποια πρότερη ενημέρωση, χωρίς έγκριση – συγκατάθεση από το χρήστη
- Εάν υπάρχει ενημέρωση σχετικά με τη χρήση cookies και πόσο επαρκής είναι αυτή
- Με ποιο τρόπο οι ιστοσελίδες παρέχουν ενημέρωση σχετικά με την ύπαρξη των cookies
- Σε ποιο σημείο της αρχικής σελίδας γίνεται ενημέρωση(εάν γίνεται), σχετικά με την χρήση cookies
- Εάν δίνεται δυνατότητα διαχείρισης cookies, όπως μη αποδοχή αυτών
- Σε πόσες ιστοσελίδες αν ο χρήστης δεν δώσει συγκατάθεση, πράγματι δεν αποθηκεύεται κανένα cookie, δηλαδή λαμβάνεται υπόψη η μη συγκατάθεσή του χρήστη.
- Εάν η ημερομηνία λήξης της ισχύος των cookies είναι υπερβολική

4.4 Αποτελέσματα Έρευνας

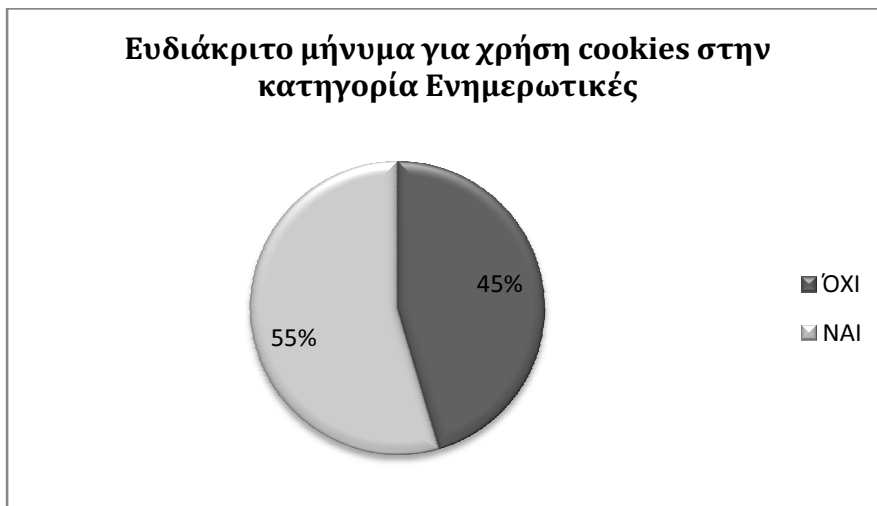
Από την έρευνα στις παραπάνω ιστοσελίδες διαπιστώθηκε, πως από τις εξήντα πέντε ιστοσελίδες, μόνο τέσσερις δεν χρησιμοποιούν cookies, στο σύνολο της ιστοσελίδας τους. Οι τρεις από αυτές προέρχονται από την κατηγορία “**Δημόσιος Τομέας**”, ενώ η άλλη ιστοσελίδα από την κατηγορία “**Πανεπιστημιακών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων**”.

Διάγραμμα 1: Χρήση cookies στο σύνολο των ιστοσελίδων της έρευνας

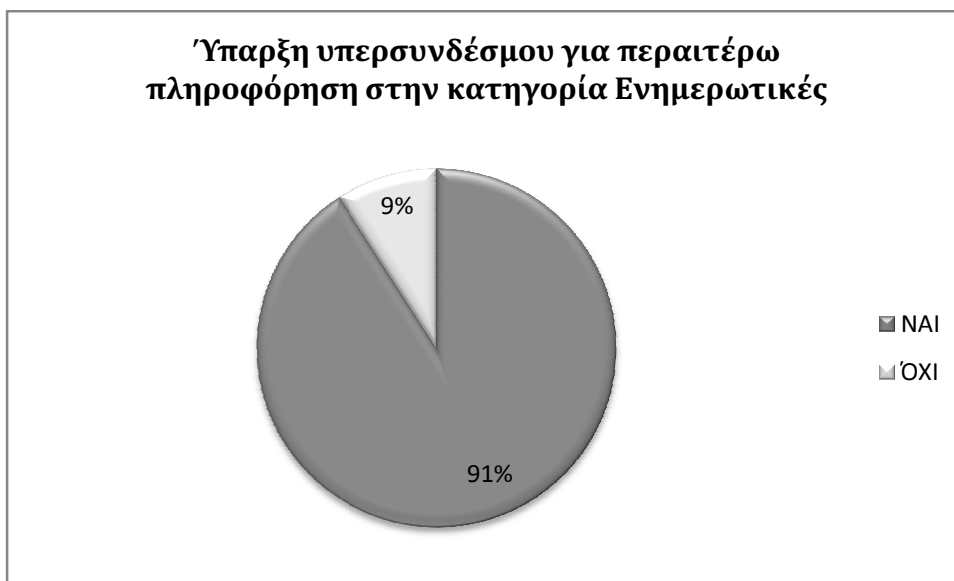
Όλες οι ιστοσελίδες στην κατηγορία “**Ενημερωτικές**”, χρησιμοποιούν cookies, τα οποία και εγκαθίσταντο στο σταθμό εργασίας του χρήστη, πριν καν αυτός συναινέσει. Ο μέσος όρος των cookies που εγκαθίσταντο είναι εννέα, με το μικρότερο αριθμό των cookies να είναι τρία και με μεγαλύτερο να είναι το είκοσι τρία.

Αξιοσημείωτο επίσης σε αυτή την κατηγορία είναι το γεγονός ότι σε τρεις ιστοσελίδες (μια από Ελλάδα και δυο από την Κύπρο) ενώ δεν υπάρχει καμία ενημέρωση για τη χρήση cookies, σε οποιοδήποτε σημείο της αρχικής σελίδας, παρόλα αυτά εγκαθιστούν ένα μεγάλο αριθμό cookies, στο τερματικό του χρήστη. Επίσης διαπιστώθηκε ότι πολλές ιστοσελίδες, αν και ενημέρωναν τους χρήστες για χρήση cookies, το μήνυμα είτε ήταν μικρό, είτε σε σημείο που δεν ήταν εμφανές.

Διάγραμμα 2: Ευδιάκριτο μήνυμα ενημέρωσης για την χρήση cookies στην αρχική σελίδα των ιστοσελίδων της κατηγορία Ενημερωτικές

Τέλος πολλές από τις ιστοσελίδες της κατηγορίας αυτής, ενώ ενημέρωναν για τη χρήση cookies, δυστυχώς δεν είχαν υπερσύνδεσμο ή άλλου τύπου παραπομπή για αναλυτικότερη ενημέρωση.

Διάγραμμα 3: Ύπαρξη υπερσυνδέσμου (link) για περαιτέρω ενημέρωση στο ενημερωτικό μήνυμα της αρχική σελίδας, των ιστοσελίδων της κατηγορίας Ενημερωτικές

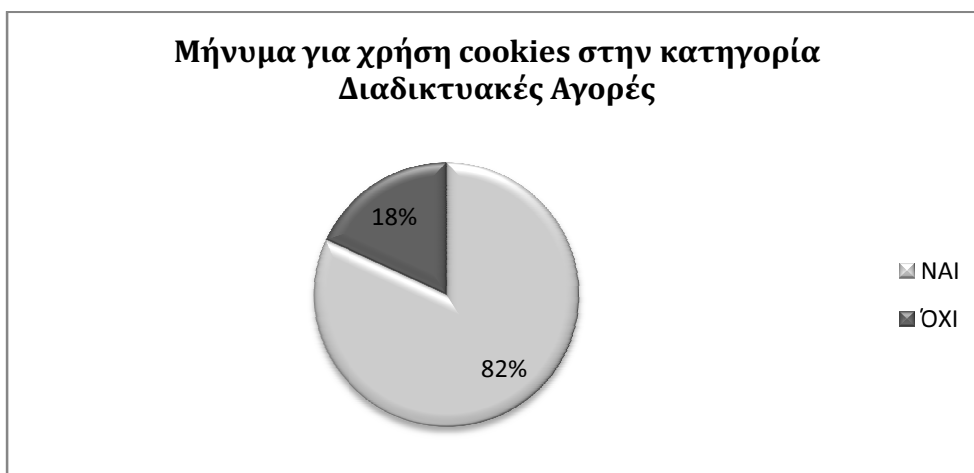
Οι ιστοσελίδες της κατηγορίας **“Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης”**, παρόλο που ο δικτυακός τους τόπος δεν εδρεύει ούτε σε Ελλάδα, ούτε και σε Κύπρο, εν τούτοις εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα, λόγω του γεγονότος ότι σύμφωνα με την ιστοσελίδα www.alexa.com, παρουσιάζουν πολύ μεγάλη επισκεψιμότητα τόσο από τους χρήστες στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο.

Όλες οι ιστοσελίδες της κατηγορίας αυτής χρησιμοποιούν cookies. Τέσσερις από αυτές ενημερώνουν για την χρήση cookies. Η ενημέρωση από τις τρεις ιστοσελίδες, γίνεται με μήνυμα το οποίο είναι ευδιάκριτο στην αρχική σελίδα, χωρίς βέβαια δυνατότητα μη αποδοχής, ενώ η τέταρτη ιστοσελίδα παρέχει σχετική ενημέρωση στο κείμενο των όρων χρήσης, οι οποίοι είναι σε εμφανές σημείο και όταν συμμετέχεις (κάνεις join), αποδέχεσαι τη χρήση cookies, κάτι που όμως, επί της ουσίας δεν σημαίνει ότι έτσι εξασφαλίζεται η ρητή συγκατάθεση του χρήστη.

Άξιο λόγου είναι το γεγονός όμως, πως η ιστοσελίδα με την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, παρόλο που στην αρχική σελίδα ενημερώνει τους χρήστες για τη χρήση cookies, χωρίς προηγουμένως να έχει εγκαταστήσει κάποιο, κάτι το οποίο θεωρείται απολύτως ορθό και συμφωνεί με τους κανόνες χρήσης, στη συνέχεια της πλοήγησης και χωρίς την παροχή συναίνεσης εγκατάστασης, cookies εγκαθίστανται στον υπολογιστή του χρήστη. Τέλος, σε καμία ιστοσελίδα δεν δίνεται στον χρήστη δυνατότητα διαχείρισης αυτών.

Στη κατηγορία **“Διαδικτυακές Αγορές”**, θα πρέπει να σημειωθεί πως παρόλο που και εδώ οι ιστοσελίδες της με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, δεν εδρεύουν σε Ελλάδα και Κύπρο, παρόλα αυτά χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα λόγω του ότι παρουσιάζουν πολύ μεγάλη επισκεψιμότητα τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ιστοσελίδων της κατηγορίας αυτής ενημερώνουν τους χρήστες τους για χρήση των cookies, χωρίς βέβαια από καμία να δίνεται στο ενημερωτικό μήνυμα στην αρχική σελίδα το δικαίωμα απόρριψης αυτών, και δυνατότητα συνέχισης της περιήγησης, ενώ ταυτόχρονα τα cookies συνεχίζουν να εγκαθίσταντο.

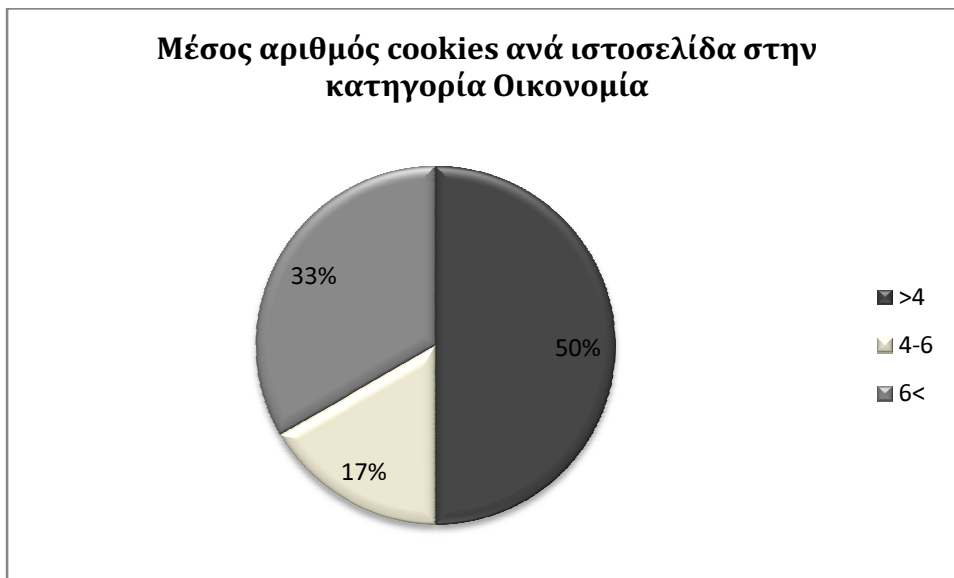
Διάγραμμα 4: Ύπαρξη ενημερωτικού μηνύματος στην αρχική σελίδα των ιστοσελίδων της κατηγορίας Διαδικτυακές Αγορές, για τη χρήση cookies στις σελίδες

Θα πρέπει να τονιστεί εδώ πως ένα αρκετά υψηλό ποσοστό των ιστοσελίδων της κατηγορίας αυτής, που δεν εμφανίζουν ενημερωτικό μήνυμα στην αρχική τους σελίδα, ενημερώνουν τους χρήστες για τη χρήση cookies σε σημείο μη ευδιάκριτο, αφού το σημείο που αναγράφει Cookies (όροι) είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστεί με την πρώτη ματιά, αφού βρίσκεται στο τέλος μιας μεγάλης αρχικής σελίδας. Επίσης και σε αυτές τις ιστοσελίδες δεν δίνεται η δυνατότητα παροχής συναίνεσης εγκατάστασης των cookies, μέσω κάποιου κουμπιού επιλογής.

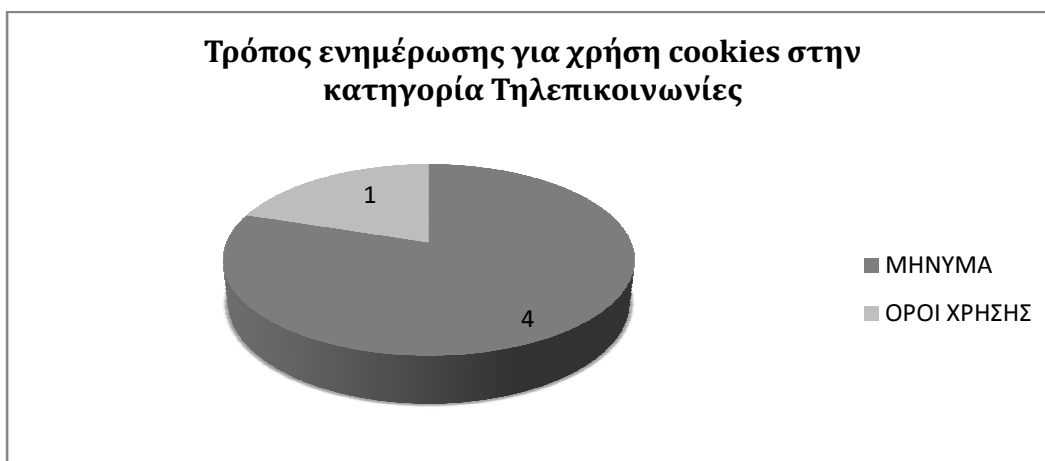
Διάγραμμα 5: Τρόποι ενημέρωσης για τη χρήση cookies, από τις ιστοσελίδες της κατηγορίας Διαδικτυακές Αγορές

Όλες οι ιστοσελίδες στην κατηγορία **“Οικονομία”**, χρησιμοποιούν cookies, εκ των οποίων δυστυχώς μόνο οι μισές ενημερώνουν για τη χρήση αυτών, είτε με μήνυμα στην αρχική σελίδα, είτε στους όρους χρήσης, χωρίς βέβαια τη δυνατότητα συγκατάθεσης μη αποδοχής, καθώς και διαχείρισης αυτών. Ο μέσος όρος των cookies που εγκαθίσταται στο τερματικό του χρήστη, κατά την πρώτη του επίσκεψη, στην αρχική σελίδα των ιστοσελίδων της συγκεκριμένης κατηγορίας είναι πέντε, με το 5% των ιστοσελίδων να εγκαθιστούν λιγότερα από τέσσερα, ενώ το 33% περισσότερα από έξι, με το μεγαλύτερο αριθμό εγκατεστημένων cookies το εννέα, που εγκαθίστανται από μια ιστοσελίδα.

Διάγραμμα 6: Μέσος αριθμός cookies που εγκαθιστά η κάθε ιστοσελίδα της κατηγορίας Οικονομία

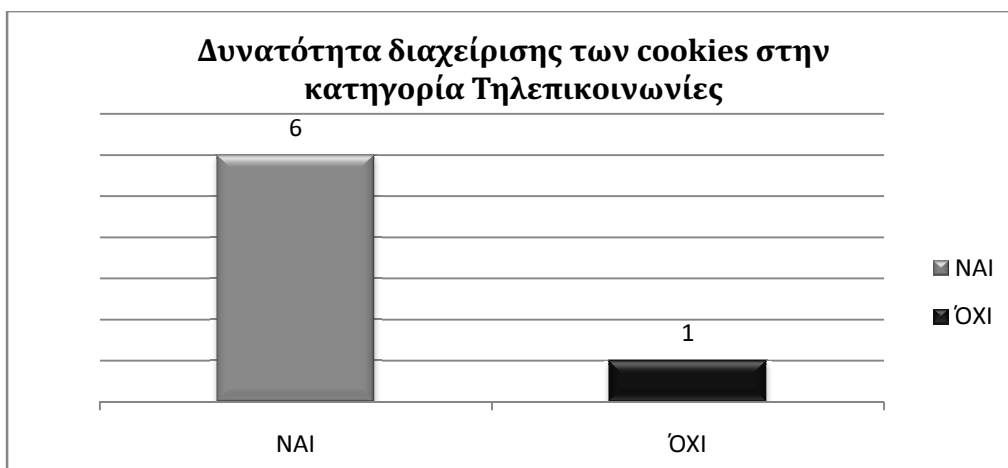
Όλες οι ιστοσελίδες στην κατηγορία “Τηλεπικοινωνίες”, χρησιμοποιούν cookies, αλλά ενημερώνουν για την ύπαρξη αυτών. Τα ενημερωτικά μηνύματα για τη χρήση cookies εμφανίζονται στην αρχική σελίδα στις τέσσερις ιστοσελίδες, ενώ στην πέμπτη ιστοσελίδα στους όρους χρήσης, οι οποίοι βέβαια βρίσκονται σε εμφανές σημείο.

Διάγραμμα 7: Τρόποι ενημέρωσης για τη χρήση cookies, από τις ιστοσελίδες της κατηγορίας Τηλεπικοινωνίες

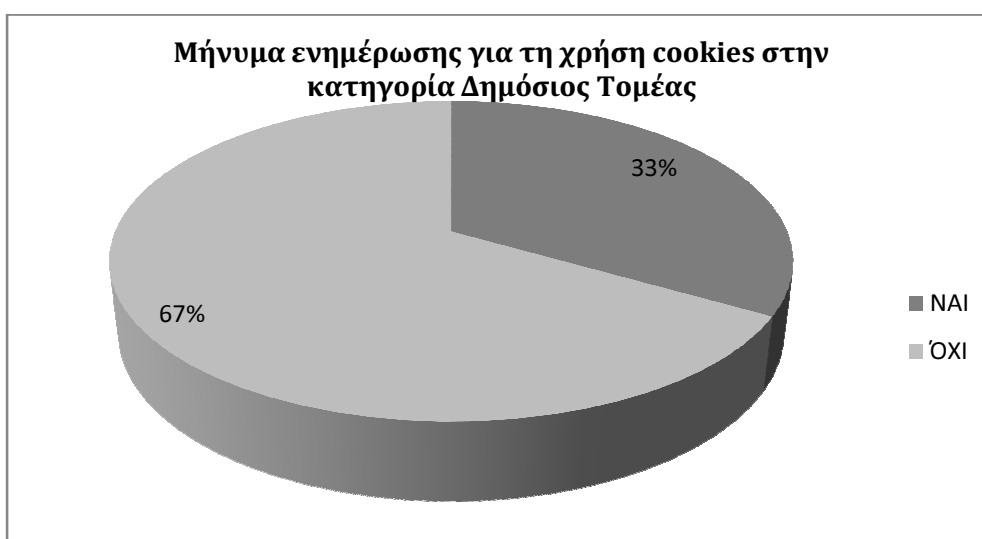
Στις τρεις ιστοσελίδες της κατηγορία αυτής, τα μηνύματα είναι τόσο πλήρη, που ο χρήστης μπορεί να επιλέξει είτε αποδοχή, είτε διαχείριση και μάλιστα σε μια από αυτές του δίνεται η επιλογή εμφάνισης του μηνύματος είτε στην Ελληνική, είτε στην Αγγλική γλώσσα. Επιπλέον σε δυο από αυτές τις ιστοσελίδες, παρουσιάζεται το φαινόμενο ότι εάν ο χρήστης δεν κάνει κάποια επιλογή σχετικά με τη χρήση των cookies, δεν μπορεί

να συνεχίσει την περιήγησή του, επειδή το μήνυμα καλύπτει το σύνολο της οθόνης. Μάλιστα σε μια από τις δυο περιπτώσεις δεν εγκαθίσταντο cookies, πριν την αποδοχή. Επιπλέον εάν ο χρήστης στο ενημερωτικό μήνυμα για τη χρήση cookies επιλέξει διαχείριση, του δίνεται η δυνατότητα πριν κάνει την επιλογή του, να ενημερωθεί αναλυτικά ποια είδη cookies χρησιμοποιούνται από τις συγκεκριμένες ιστοσελίδες, καθώς και το σκοπό λειτουργίας τους, προκειμένου να αποφασίσει.

Διάγραμμα 8: Δυνατότητα διαχείρισης των cookies μέσα από την ιστοσελίδα που τα εγκαθιστά, στην κατηγορία ιστοσελίδων Τηλεπικοινωνίες

Στην κατηγορία “**Δημόσιος Τομέας**”, παρατηρείται ότι το 67% των ιστοσελίδων δυστυχώς δεν ενημερώνουν για τη χρήση cookies, παρόλο που εγκαθίστανται cookies, τόσο κατά την αρχική επίσκεψη του χρήστη στις συγκεκριμένες ιστοσελίδες, όσο και κατά τη διάρκεια της πλοήγησής του σε αυτές.

Διάγραμμα 9: Ενημερωτικό μήνυμα για τη χρήση cookies, στην αρχική σελίδα των ιστοσελίδων της κατηγορίας Δημόσιος Τομέας

Στην περίπτωση μάλιστα ιστοσελίδας ενός μεγάλου και νευραλγικού Υπουργείου και της μεγαλύτερης “ΔΕΚΟ” στην Ελλάδα, η απουσία ενημέρωσης είτε μέσω μηνύματος, είτε στους όρους χρήσης, είναι γεγονός που δεν συνάδει με την βαρύτητα και το μέγεθος αυτών των δυο οργανισμών που θα έπρεπε να αποτελούν παράδειγμα για τους υπολοίπους.

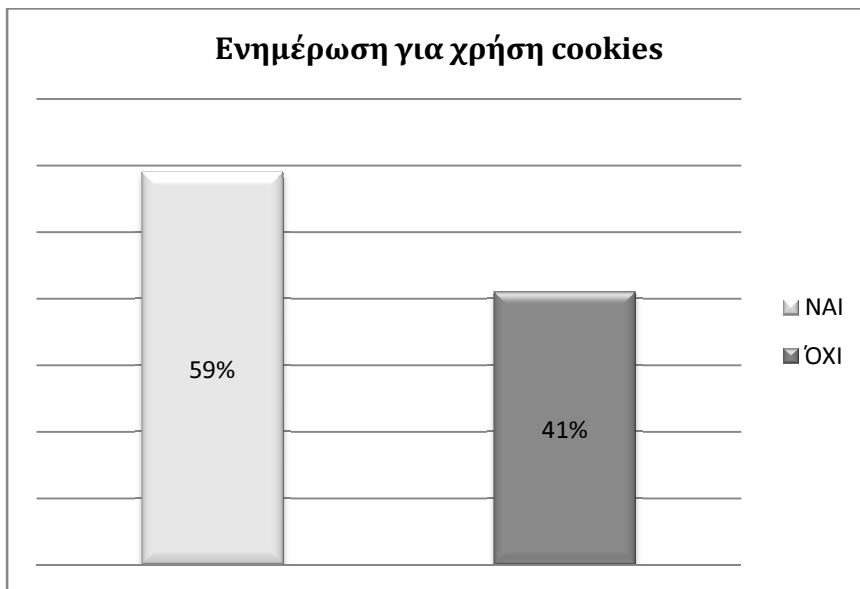
Στην κατηγορία “**Πανεπιστημιακών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων**”, παρατηρείται και εδώ μεγάλη έλλειψη ενημέρωσης. Αξιοσημείωτο είναι, ότι από το σύνολο των ιστοσελίδων αυτής της κατηγορίας, μόνο μία έχει ενημερωτικό μήνυμα για τη χρήση cookies, και φυσικά και εδώ υπάρχει παντελής έλλειψη απόρριψης των cookies, και συνέχισης της περιήγησης, χωρίς την εγκατάσταση κανενός cookie.

Διάγραμμα 10: Ενημερωτικό μήνυμα στην αρχική σελίδα των ιστοσελίδων της κατηγορίας Πανεπιστημιακών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων, για τη χρήση cookies

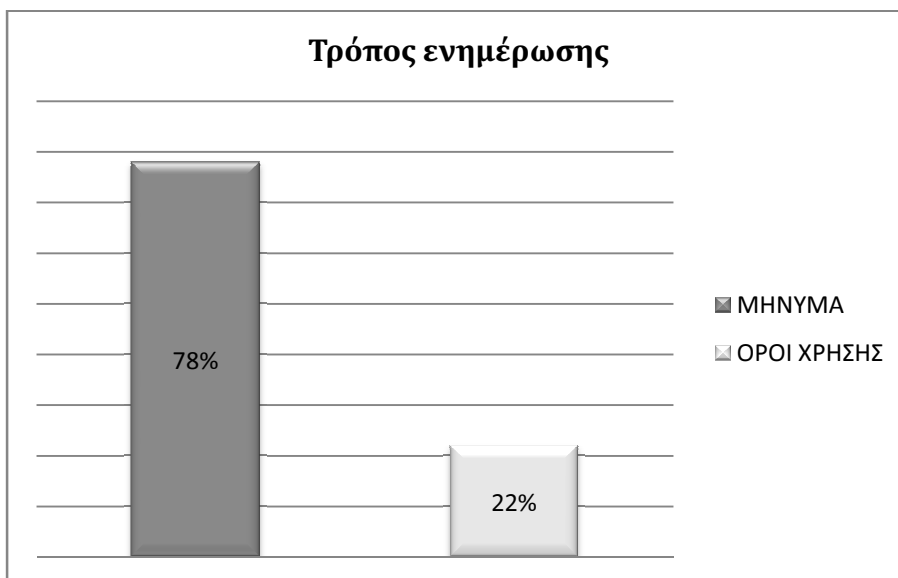
Σε αυτή την κατηγορία υπάρχει και το εξής οξύμωρο. Μια από τις ιστοσελίδες της, στην αρχική της σελίδα, όχι μόνο δεν περιλαμβάνει κανένα μήνυμα σχετικά με τα cookies, αλλά ενημερώνει τους χρήστες της και τους παρακινεί να κάνουν “Like”, στην ιστοσελίδα, που υπάρχει σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης, και μάλιστα αυτό το μήνυμα καλύπτει το σύνολο της αρχικής σελίδας.

Στο σύνολο των ιστοσελίδων που εξετάστηκαν, παρατηρήθηκε πως το 59% (αφαιρώντας φυσικά τις τέσσερις ιστοσελίδες που δεν χρησιμοποιούσαν cookies), παρείχε ενημέρωση για τη χρήση cookies, συνολικά δηλαδή 37 ιστοσελίδες.

Διάγραμμα 11: Ενημέρωση για τη χρήση cookies στο σύνολο των ιστοσελίδων της έρευνας

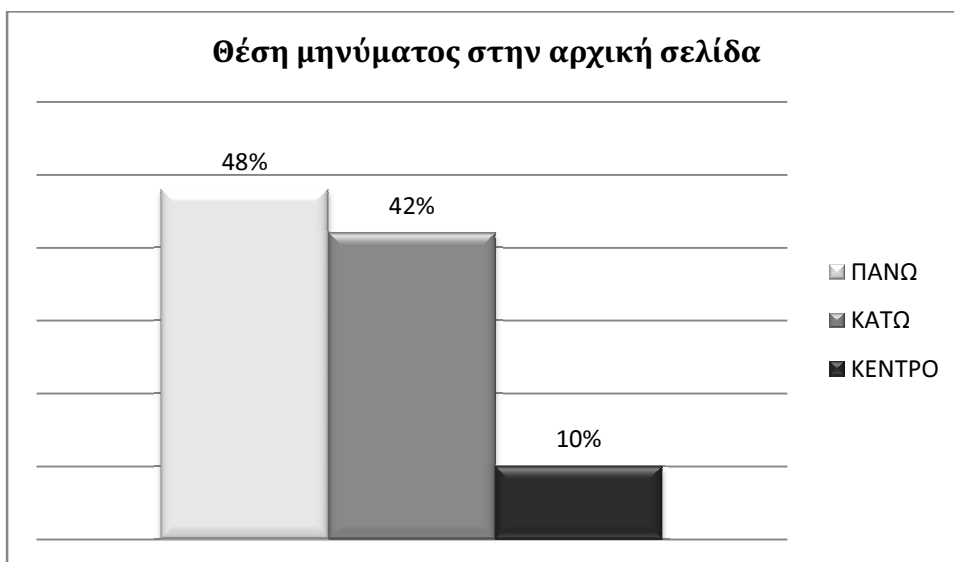
Με μηνύματα στην αρχική σελίδα, που είναι και ο ορθός τρόπος ενημέρωσης για τη χρήση cookies, ενημερώνει το 78%, δηλαδή συνολικά 29 ιστοσελίδες ενώ το υπόλοιπο 22% αρκείται στο να ενημερώνει τους χρήστες μέσα από τους όρους χρήσης, οι οποίοι στις περισσότερες ιστοσελίδες δεν βρίσκονταν σε εμφανές σημείο, και η εύρεσή τους γινόταν ύστερα από ενδελεχή αναζήτηση.

Διάγραμμα 12: Τρόποι ενημέρωσης για τη χρήση cookies στο σύνολο των ιστοσελίδων της έρευνας

Στα μηνύματα ενημέρωσης των ιστοσελίδων για τη χρήση cookies, όλες οι ιστοσελίδες χρησιμοποιούν αναδυόμενα μηνύματα, τα οποία είτε βρίσκονται στο επάνω, είτε στο

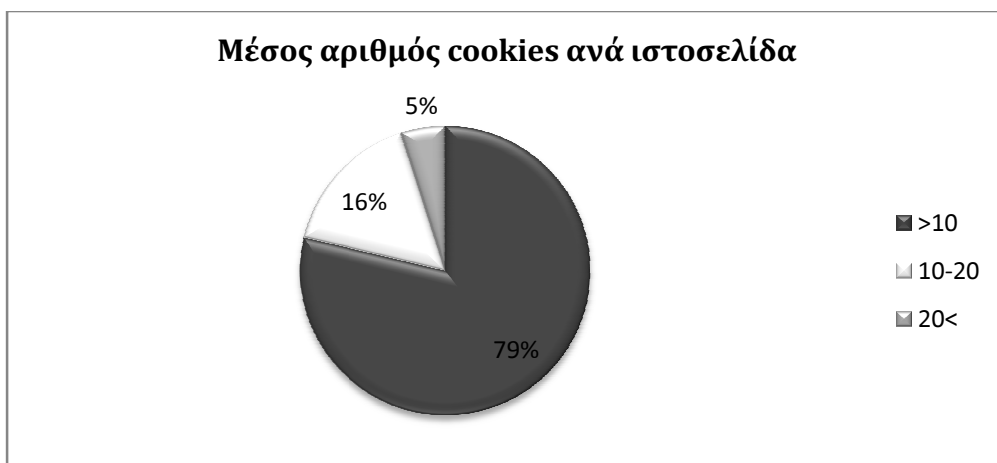
κάτω μέρος είτε στο κέντρο της αρχικής σελίδας, μηνύματα στα οποία τις περισσότερες φορές ο χρήστης δεν δίνει καμία σημασία, αφού δεν τον εμποδίζουν να συνεχίσει την πλοήγηση του, πλην αυτών που είναι στο κέντρο και οι χρήστες λόγω του ότι δυσκολεύεται η ορατότητα τους, υποχρεούνται να επιλέξουν κάποιο κουμπί επιλογής τους, όπως οκ, σύνδεσμο για περισσότερες πληροφορίες κ.ά. Προς τούτο, πρέπει να σημειωθεί ότι το να παρέχεται η ενημέρωση με ένα αναδυόμενο μήνυμα, το οποίο πολλές φορές είναι «ενοχλητικό» για το χρήστη (κάτι που παρατηρείται σε αρκετές ενημερωτικές ιστοσελίδες), δεν είναι υποχρεωτικό για να θεωρείται ότι ο πάροχος συμμορφώνεται με την υποχρέωση ενημέρωσης: το μήνυμα ενημέρωσης μπορεί κάλλιστα να είναι πιο «διακριτικά» εμφανές – π.χ. σε κατάλληλο banner στο κάτω μέρος της σελίδας.

Διάγραμμα 13: Θέση ενημερωτικού μηνύματος για τη χρήση cookies στην αρχική σελίδα στο σύνολο των ιστοσελίδων

Όσον αφορά τον αριθμό των cookies, που εγκαθίσταντο από τις ιστοσελίδες όλων των κατηγοριών (εκτός από αυτές που δεν χρησιμοποιούν cookies), κατά την επίσκεψη μας στην αρχική τους σελίδα, χωρίς πρότερη ενημέρωση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν είναι αμελητέος. Ο μέσος όρος των cookies, που εγκαθίσταντο στις εξήντα πέντε αυτές ιστοσελίδες, της παρούσας έρευνας αγγίζει το 7,5 cookies ανά σελίδα, στην πρώτη επίσκεψη, πριν από οποιαδήποτε ενημέρωση ή συγκατάθεση, με μικρότερο αριθμό cookies το δυο, και με μεγαλύτερο το είκοσι πέντε. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί πως τα cookies στα οποία αναφερόμαστε είναι εκείνα που εγκαθίστανται στην πρώτη μας επίσκεψη στην αρχική σελίδα κάθε ιστοσελίδας, διότι παρατηρήθηκε το φαινόμενο, όχι

μόνο να μην υπάρχει κάποια πρότερη ενημέρωση/συγκατάθεση για τη χρήση cookies, όπως προαναφέρθηκε, αλλά να προστίθεντο πολλά επιπλέον στη συνέχεια της πλοήγησης μας στις ιστοσελίδες: σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις μια απλή ανανέωση της αρχικής σελίδας, αρκούσε για να δούμε τον αριθμό των εγκατεστημένων cookies να αυξάνει. Στην πλειοψηφία τους, τα νέα cookies που προστίθενται αποτελούν cookies για τα οποία θα έπρεπε να έχει υπάρξει η ρητή συγκατάθεση του χρήστη προκειμένου να εγκατασταθούν – π.χ. διαφημιστικά third-party cookies.

Διάγραμμα 14: Μέσος αριθμός cookies που εγκαθίστανται από κάθε ιστοσελίδα

Όσον αφορά την ημερομηνία λήξης των cookies, σε όλες τις κατηγορίες, παρατηρείται ως πιο συχνή, μέγιστη ημερομηνία χρήσης των cookies, το 2018, δηλαδή σε δυο χρόνια από την ημερομηνία εγκατάστασης τους, χρονικό διάστημα το οποίο δεν είναι υπερβολικό. Από την άλλη όμως σε έντεκα ιστοσελίδες, παρατηρούνται cookies με μεγαλύτερη ημερομηνία χρήσης, όπου οι τρεις πιο ακραίες είναι το 2056, 2062 και το 10000, που κρίνονται υπερβολικές. Δεδομένου ότι η διάρκεια των cookies, μπορεί να ανανεωθεί, κρίνεται υπερβολή η διάρκεια άνω των δυο ετών, σε κάθε περίπτωση.

4.5 Συμπεράσματα Έρευνας

Αρχικά θα πρέπει να επισημανθεί πως παρόλο που οι ιστοσελίδες στο μεγαλύτερο ποσοστό τους παρείχαν ενημερωτικό μήνυμα για χρήση cookies, στην αρχική τους σελίδα δυστυχώς στις ιστοσελίδες καμίας κατηγορίας δεν υπήρχε κουμπί ή κάποιος άλλος τρόπος μη αποδοχής των cookies(πλην μιας κατηγορίας), και συνέχιση της πλοήγησης του χρήστη, χωρίς να γίνει εγκατάσταση cookies, στο τερματικό του.

Το οξύμωρο της υπόθεσης είναι ότι στην ουσία καμία ιστοσελίδα δεν ζητά πράγματι συγκατάθεση, για χρήση cookies, αφού ενώ μπορεί να ενημερώνουν στην αρχική σελίδα για την χρήση αυτών, ήδη έχουν εγκαταστήσει cookies, και όχι μόνο cookies τα οποία είναι απολύτως απαραίτητα, για την παροχή υπηρεσίας και στα οποία επιτρέπεται η εγκατάστασή τους, στον υπολογιστή του χρήστη, χωρίς τη συγκατάθεσή του, όπως είναι τα session cookies. Επιπλέον, σχεδόν σε καμία κατηγορία, δεν υπήρχε κατάλληλο κουμπί επιλογής, που μπορούσε να επιλέξει ο χρήστης ότι συναινεί, αφού δεν θεωρείται συγκατάθεση αν απλά συνεχίζει να πλοηγείται, αφού πρώτα ενημερώνεται για την ύπαρξη cookies, μέσω κάποιου αναδυόμενου μηνύματος.

Θα πρέπει να επισημανθεί επίσης πως σε πολλές κατηγορίες, η ενημέρωση των ιστοσελίδων για χρήση cookies, γινόταν στους όρους χρήσης, και μάλιστα τις περισσότερες φορές δεν ήταν σε εμφανές σημείο, και η εύρεσή τους γινόταν ύστερα από ενδελεχή έλεγχο. Επίσης όταν η ενημέρωση για χρήση cookies, γίνεται με αυτόν τον τρόπο, ο χρήστης δεν μπορεί να δώσει τη συγκατάθεσή του, αφού δεν υπάρχει κάποιο κουμπί επιλογής, κάτι που διαπιστώθηκε κατά της διάρκειας της έρευνας, εκτός βέβαια από μια ιστοσελίδα, η οποία ανέφερε στους όρους χρήσης, πως αν ο χρήστης συμμετάσχει (κάνει join), αποδέχεται τους όρους χρήσης, άρα και τα cookies.

Σε πάρα πολλές ιστοσελίδες, δεν υπήρχε ενημερωτικό μήνυμα, παρόλο που ήδη στον υπολογιστή του χρήστη είχαν εγκατασταθεί session cookies(και όχι μόνο), και για αυτήν την εγκατάσταση οι πάροχοι των ιστοσελίδων ήταν υποχρεωμένοι να παρέχουν ενημέρωση.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε πως σε όλες τις κατηγορίες των ιστοσελίδων, δεν υπήρχε κάποιο κουμπί διαχείρισης των cookies, εκτός από τέσσερες ιστοσελίδες της κατηγορίας Τηλεπικοινωνίες, της ερευνάς μας, οι οποίες εκτός από το ότι έδιναν τη δυνατότητα διαχείρισης των cookies, παράλληλα πρόσφεραν λεπτομερή περιγραφή των cookies, προκειμένου ο χρήστης να είναι σε θέση να επιλέξει καλύτερα ποια cookies θα αποδεχθεί και ποια όχι. Παράλληλα το ενημερωτικό μήνυμα, σε δυο ιστοσελίδες της παραπάνω κατηγορίας, κάλυπτε το κέντρο της αρχικής σελίδας, και ο χρήστης δεν μπορούσε να συνεχίσει την πλοήγησή του, χωρίς να επιλέξει, κάτι απολύτως σωστό. Πιθανώς αυτό να σχετίζεται με το γεγονός ότι η Οδηγία 2002/58/EK που ρυθμίζει το θέμα των cookies, όπως έχει τροποποιηθεί, αφορά γενικότερα το ζήτημα της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων στις τηλεπικοινωνίες και, ως εκ τούτου, καλύπτει και άλλα θέματα που αφορούν αποκλειστικά τους παρόχους τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών – άρα, είναι απόλυτα λογικό οι πάροχοι αυτοί να

καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για την πλήρη συμμόρφωσή τους με το σύνολο των όσων αναφέρονται στην Οδηγία αυτή (ή αντίστοιχα, στον νόμο που την έχει ενσωματώσει).

Από την παρούσα έρευνα είναι εμφανές λοιπόν ότι οι δημοφιλέστερες ιστοσελίδες σε Ελλάδα και Κύπρο παρουσιάζουν έλλειψη ενημέρωσης για τη χρήση των cookies, που χρησιμοποιούν ενώ φυσικά καμία σχεδόν δεν δίνει τη δυνατότητα διαχείρισης, απόρριψης των cookies και συνέχιση της πλοήγησης στην ιστοσελίδα, χωρίς τη χρήση αυτών.

Κεφάλαιο 5

Επίλογος

Στη παρούσα διατριβή έγινε προσπάθεια μελέτης και αποτύπωσης της σημερινής κατάστασης στο Διαδίκτυο, ως προς την Ιδιωτικότητα και τα προσωπικά δεδομένα, σχετικά με τον αν και κατά πόσο θίγεται η ιδιωτικότητα ή αν υπάρχει παραβίαση της νομοθεσίας περί προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Έμφαση δόθηκε στο ζήτημα των cookies, τα οποία αποτελούν - μεταξύ άλλων - μέσο ελέγχου της συμπεριφοράς του χρήστη που πλοηγείται στο Διαδίκτυο. Προς αυτήν την κατεύθυνση έγινε έλεγχος των cookies που εγκαθίσταντο στο σταθμό εργασίας ενός χρήστη, κατά την επίσκεψή του σε διαδικτυακές τοποθεσίες με υψηλή επισκεψιμότητα σε Ελλάδα και Κύπρο.

Ειδικότερα ερευνήθηκε αν υπάρχει δυνατότητα πλοήγησης στις ιστοσελίδες αυτές, χωρίς τη χρήση cookies (δυνατότητα απόρριψης αυτών) ή αν υπάρχει δυνατότητα επιλογής από τους χρήστες, των cookies, που χρησιμοποιούνται.

Σημαντικό στοιχείο μελέτης στην παρούσα έρευνα, αποτέλεσε επίσης η ενημέρωση των χρηστών, για τη χρήση cookies στις ιστοσελίδες αυτές, καθώς αν ο τρόπος λήψης συναίνεσης για τη χρήση αυτών, γίνεται σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο που εφαρμόζεται, και ουσιαστικά αν πράγματι ζητείται η συγκατάθεση των χρηστών.

Ταυτόχρονα ερευνήθηκε, αν και σε ποιο βαθμό εγκαθίσταντο cookies, πριν τη λήψη συγκατάθεσης από το χρήστη, και τέλος ποιος ο αριθμός αυτών.

Τέλος εξετάστηκε η ημερομηνία λήξης των cookies, και εάν αυτή είναι υπερβολική.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι σχεδόν στην πλειονότητα των ιστοσελίδων, cookies εγκαθίσταντο στο σταθμό εργασίας του χρήστη, πριν από οποιαδήποτε συναίνεση/συγκατάθεσή του. Άρα στην ουσία καμία ιστοσελίδα δεν ζητά πράγματι συγκατάθεση, για χρήση cookies, αφού ενώ μπορεί να ενημερώνουν στην αρχική σελίδα για την χρήση αυτών, ήδη έχουν εγκαταστήσει cookies, στο τερματικό του χρήστη.

Επίσης οι περισσότερες ιστοσελίδες, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ενημερώνουν, για τη χρήση cookies έστω και με ένα απλό μήνυμα, είτε στους όρους χρήσης. Αυτό πιθανότατα οφείλεται σε δυο γεγονότα που συνέβησαν τα προηγούμενα χρόνια. Το

πρώτο αφορά το γεγονός πως η Google από τις 30 Σεπτεμβρίου 2015, αναγκάζει τις συνεργαζόμενες με τις υπηρεσίες της ιστοσελίδες, να προσθέτουν ένα μήνυμα στην ιστοσελίδα τους για την χρήση των cookies. Σε περιπτώσεις Blog ή ιστοσελίδων που μπορεί να ανήκουν σε αυτήν, το μήνυμα εγκαθίσταται αυτόματα. Θα πρέπει να επισημανθεί εδώ, πως η ιστοσελίδα Google αν και δεν παρουσιάζεται στην παρούσα έρευνα, ερευνήθηκε ως προς την χρήση Cookies, και θα πρέπει να τονιστεί πως ο τρόπος χρήσης των cookies σε αυτήν, καθώς και η ενημέρωση των χρηστών σχετικά με αυτά, κρίνονται επαρκή. Το δεύτερο γεγονός είναι ότι τα τελευταία χρόνια έχουν επιβληθεί ποινές για τη μη ενημέρωση χρήσης cookies, σε άλλες χώρες του εξωτερικού, όπως για παράδειγμα στην Ισπανία.(Agencia Española de Protección de Datos, 2013)

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί και η περίπτωση του Facebook στο Βέλγιο, το 2015, για τη χρήση cookies, και συγκεκριμένα για το λεγόμενο dart cookie. Το Δικαστήριο των Βρυξελλών ύστερα από προσφυγή της Επιτροπής Βελγίου για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων εξέδωσε προσωρινή διαταγή κατά του Facebook, προκειμένου να σταματήσει η συλλογή προσωπικών δεδομένων από μη εγγεγραμμένους χρήστες του Facebook, στο Βέλγιο, οι οποίοι επισκέπτονται το Facebook, αφού όπως αναφέρει το Δικαστήριο η τοποθέτηση cookies σε συσκευές μη εγγεγραμμένων χρηστών παραβιάζει τη Βελγική νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων(International e-news 2015). Αξίζει να σημειωθεί ότι το dart cookie εγκαθίσταται, για λογαριασμό του Facebook, και σε χρήστες που δεν έχουν λογαριασμό στο Facebook. Από την πλευρά του το Facebook υποστήριζε ότι τα cookies χρησιμοποιούνται για λόγους ασφάλειας και μάλιστα ένας από τους εκπροσώπους του Facebook τόνισε πως το dart cookie χρησιμοποιείται εδώ και πέντε χρόνια προκειμένου να κρατά το Facebook ασφαλές για περισσότερους από 1,5 δισεκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Το σκεπτικό αυτό βασίζεται στο ότι, παρακολουθώντας την πλοήγηση ενός χρήστη, μπορεί κανείς να εξάγει πληροφορίες ως προς το αν είναι κακόβουλος ή όχι (π.χ. αν είναι άνθρωπος με «φυσιολογική» πλοήγηση ή αν πρόκειται για πρόγραμμα λογισμικού που επισκέπτεται αυτοματοποιημένα ιστοσελίδες).Βέβαια το Facebook, κατάφερε τελικά να αναιρέσει την απόφαση αυτή, όχι όμως για την ουσία της υπόθεσης που ήταν η συλλογή προσωπικών δεδομένων από χρήστες μη εγγεγραμμένους στο Facebook, αλλά για τυπικούς λόγους, με το σκεπτικό ότι το Βελγικό Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα επί του Facebook, λόγω του ότι δεν έχει την έδρα στο Βέλγιο.(Reuters 2016).

Θα πρέπει να τονιστεί όμως πως η ενημέρωση των χρηστών, ως προς τη χρήση, κρίνεται ότι είναι ελλιπής στην πλειονότητα των ιστοσελίδων που ερευνήθηκαν, αφού ελάχιστες ενημερώνουν με υποδειγματικό τρόπο και σύμφωνα με αυτά που ορίζει το νομικό πλαίσιο.

Θα πρέπει να επισημανθεί επίσης πως σύμφωνα με την έρευνα, καμία σχεδόν από τις συγκεκριμένες ιστοσελίδες δεν δίνει τη δυνατότητα επιλογής ή διαχείρισης των cookies, καθώς και δυνατότητα απόρριψης αυτών, και συνέχιση της πλοήγησης χωρίς αυτά, πλην κάποιων ιστοσελίδων της κατηγορίας “Τηλεπικοινωνίες”.

Σημαντικό εύρημα της έρευνα αυτής αποτελεί επίσης το γεγονός, ότι δύο από τις ιστοσελίδες που ερευνήθηκαν, δεν επιτρέπουν την πλοήγηση, εάν πρώτα δεν υπάρξει συναίνεση χρήσης cookies ή διαχείρισης, μέσω αποδοχής του μηνύματος στην αρχική σελίδα, αφού το ενημερωτικό μήνυμα καλύπτει όλη την οθόνη. Το φαινόμενο αυτό από μια άποψη είναι, εν μέρει σωστό λόγω του γεγονότος ότι ο χρήστης βλέποντας το μήνυμα αυτό να καλύπτει όλη την οθόνη του, είναι σίγουρο ότι ενημερώνεται για την χρήση cookies από τις συγκεκριμένες ιστοσελίδες, κάτι που δεν συμβαίνει με τις υπόλοιπες ιστοσελίδες, που ο χρήστης ενώ συνεχίζει την πλοήγηση του, cookies εγκαθίστανται στο τερματικό του, εν αγνοία του. Δυστυχώς όμως από την άλλη ο χρήστης εφόσον δεν κάνει κάποια επιλογή, δεν έχει τη δυνατότητα να συνεχίσει την πλοήγησή του, και παράλληλα να μην γίνει εγκατάσταση κανενός cookie, στο τερματικό του.

Με βάση την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της διατριβής, ως προς τα cookies που εγκαθίστανται στον υπολογιστή μας κατά την επίσκεψή μας σε μια ιστοσελίδα, προκύπτει το συμπέρασμα ότι, γενικά, ο αριθμός αυτών των cookies δεν μπορεί να θεωρηθεί μικρός. Συνεπώς, όχι μόνο απουσιάζει η αναγκαία λήψη συγκατάθεσης, αλλά υπάρχει και μεγάλος αριθμός cookies που εγκαθίστανται. Θα πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό πως ο αριθμός αυτός, αυξάνεται ακόμα περισσότερο κατά τη συνέχιση της πλοήγησής μας, και μάλιστα στην πλειοψηφία τους, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, είναι κυρίως περιπτώσεις διαφημιστικών cookies (third –party cookies).

Τέλος όσον αφορά, το κομμάτι λήξης της ημερομηνία χρήσης cookies, δεδομένου ότι μπορεί να ανανεωθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα, κρίνεται εσφαλμένη η χρήση cookies με μεγάλη διάρκεια (ιδίως δε αν λάβουμε υπόψη ότι δεν παρέχεται καμία σχετική προηγούμενη ενημέρωση προς τους χρήστες επ’ αυτού), αν και αυτό παρατηρήθηκε σε χαμηλό ποσοστό στις ιστοσελίδες που ερευνήθηκαν.

Κρίνοντας λοιπόν από την έρευνα, θα λέγαμε πως ο κίνδυνος που ελλοχεύει από τα cookies που εγκαθίστανται από τις ιστοσελίδες του Ελληνικού και Κυπριακού Διαδικτυακού χώρου δεν είναι αμελητέος, αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί και πάρα πολύ υψηλού κινδύνου, όσον αφορά την Ιδιωτικότητα και τα προσωπικά δεδομένα, κρίνοντας βέβαια από τις συγκεκριμένες ιστοσελίδες που εξετάστηκαν. Ωστόσο ο κάθε χρήστης δεν θα πρέπει να επαναπαύεται και θα πρέπει συνεχώς να διατηρεί τις επιφυλάξεις του για την προσβολή της ιδιωτικότητας του και της έκθεσης των προσωπικών του δεδομένων, μέσα από τις ιστοσελίδες τις οποίες επισκέπτεται. Καλώς ή κακώς όπως όλοι καταλαβαίνουμε τα cookies είναι μέρος της καθημερινότητάς μας στο Διαδίκτυο, και στις περισσότερες περιπτώσεις, για να μπορέσουμε να χρησιμοποιήσουμε μια υπηρεσία, είμαστε αναγκασμένοι να αποδεχθούμε τη χρήση αυτών, με ότι αυτό συνεπάγεται.

Για αυτό καλό είναι να μην ξεχνάμε ότι υπάρχουν πάρα πολλά εργαλεία που μπορούν να μας βοηθήσουν να προφυλαχθούμε από αυτά, ψάχνοντας βέβαια για αυτό που είναι το πιο κατάλληλο για εμάς. Ο πιο απλός τρόπος προφύλαξης, είναι η σωστή ρύθμιση του φυλλομετρητή μας (browser), και όπου μας δίνεται η δυνατότητα σε τακτά χρονικά διαστήματα, να ελέγχουμε και να σβήνουμε cookies, καθώς και αν το επιθυμούμε, να κάνουμε γενική εκκαθάριση αυτών, μέσα από τις ρυθμίσεις του.

Τέλος, μια καλή επιλογή για να προστατεύσουμε την ιδιωτικότητά μας είναι να ρυθμίσουμε το φυλλομετρητή μας, έτσι ώστε κάθε φορά που ολοκληρώνουμε την περιήγησή μας στο Διαδίκτυο, να διαγράφει το σύνολο των cookies, που είναι εγκαταστημένα σε αυτόν.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, ιδίως λόγω της αυξανόμενης ενίσχυσης των απαιτήσεων για ιδιωτικότητα και προστασία προσωπικών δεδομένων στο Διαδίκτυο. Η εξέλιξη των τεχνολογιών είναι ραγδαία, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται καινούριες απειλές για την ιδιωτικότητα που προφανώς πολλοί δεν γνωρίζουν. Ίσως τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας να είναι ένα εργαλείο για τους επιστήμονες αυτού του χώρου. Εξάλλου, με το νέο Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων που θα είναι σε ισχύ από το Μάιο του 2018, τίθενται πιο αυστηρές προϋποθέσεις για τη νομιμότητα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, αναγνωρίζοντας περισσότερα δικαιώματα στους χρήστες και περισσότερες υποχρεώσεις στους υπεύθυνους επεξεργασίας: ζητήματα που άπτονται της δημιουργίας προφίλ χρηστών με αυτοματοποιημένα μέσα θεωρούνται, στο νέο Κανονισμό, ως «επεμβατικές» επεξεργασίες που μπορούν να

επιτραπούν υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Το ενδιαφέρον με το Νέο Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων είναι ότι θα έχει επίδραση και σε περιπτώσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και επομένως, και στην περίπτωση του Facebook για το dart cookie που αναφέρθηκε νωρίτερα, αφού πλέον η Βελγική αρχή θα έχει αρμοδιότητα επί του Facebook, εφόσον το χρησιμοποιούν Βέλγοι πολίτες, ανεξάρτητα από το που είναι η έδρα του. Άρα, λαμβάνοντας υπόψη και τα ευρήματα της διατριβής, γίνεται σαφές ότι το εν λόγω αντικείμενο είναι μεγάλης σημασίας.

Βιβλιογραφία

Agencia Española de Protección de DATOS (2013) Resolution: R/02990/2013, Procedimiento No Ps/00321/2013.

<http://www.fernandezpalacios.com/newsletter/documentos/feb14/ProtecdatosSent.pdf#> [Πρόσβαση: 25. Ιουλίου. 2016].

Antón AI, Massey AK (2008) A Requirements-based Comparison of Privacy Taxonomie, Requirements Engineering and Law, RELAW'08.

Barker K. et all (2009) A Data Privacy Taxonomy, Springer-Verlag, London.

Brandeis D. Louis and Warren D Samuel. (1890) The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol.4, No. 5, pp. 193-220.

Bundesverfassungsgericht (1983) BVerfGE 65,1 ,Volkszählung, p.p. 1 – 71.

<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv065001.html#> [Πρόσβαση: 13. Φεβρουαρίου. 2016]

Clarke R. (1997) Introduction to Dataveillance and Information Privacy, and Definitions and Terms, Australia: Xamax Consultancy Pty Ltd.

DPA (2015) Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Η χρήση cookies στο διαδίκτυο.

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,146950&_dad=portal&_schema=PORTAL# [Πρόσβαση: 4. Μαρτίου. 2016].

(GDPR) (2016) General Data Protection Regulation – GDPR. Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/EK.

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?toc=OJ%3AL%3A2016%3A119%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_2016.119.01.0001.01.ELL# [Πρόσβαση: 3. Σεπτεμβρίου 2016. 2016]

Internet Engineering Task Force(IETF)(2011) RFC 6265.
<https://tools.ietf.org/html/rfc6265#> [Πρόσβαση: 4. Μαρτίου. 2016]

International e-news (2015) Belgian court orders Facebook to stop collecting personal data from non-Facebook users. http://www.privacylaws.com/Int_enews_10_11_15# [Πρόσβαση: 25. Αυγούστου. 2016]

Magee Peder (2016) Why Privacy Needs to Matter In the Age of Big Data. <http://fleishmanhillard.com/2013/09/true/why-privacy-needs-to-matter-in-the-age-of-big-data/#> [Πρόσβαση: 5. Οκτωβρίου. 2016]

OECD (1980) Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data.
<https://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecdguidelinesontheProtectionofPrivacyandTransborderFlowsOfPersonalData.htm#> [Πρόσβαση: 15. Φεβρουαρίου. 2016]

Privacy International (1999) “Privacy and Human Rights – An International Survey of Privacy Laws and Practice”. <http://gilc.org/privacy/survey/intro.html#> [Πρόσβαση: 27. Μαρτίου. 2016]

Protection Working Party (2012) Article 29 Data “Opinion 04/2012 on cookie consent exemption”.
http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2012/wp194_en.pdf# [Πρόσβαση: 18. Μαρτίου. 2016].

Reuters (2016) Facebook wins privacy case against Belgian data protection authority. <http://www.reuters.com/article/us-facebook-belgium-idUSKCN0ZF1VV.#> [Πρόσβαση: 25. Αυγούστου. 2016]

Rosenberg S. Richard (1992) The Social Impact of Computers, Academic Press p.p. 191-220.

Solove J. Daniel (2008) Understanding Privacy, Harvard University Press, Pages 272.

United Nations (UN) (1948) United Nations Universal Declaration of Human Rights.
http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf#
[Πρόσβαση: 5. Φεβρουαρίου. 2016]

Westin F. Alan (1967) Privacy and Freedom, New York: Atheneum, p.7.

Ακριβοπούλου Χ. (2009) Μεταξύ αυτονομίας και οικειότητας: αναπροσδιορίζοντας το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, Τμήμα Νομικής, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, σελ. 162-171.

Μήτρου Α. (2010) «Η προστασία της Ιδιωτικότητας στην Πληροφορική και τις Επικοινωνίες: Η νομική διάσταση», Προστασία της ιδιωτικότητας και τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, εκδ. Παπασωτηρίου, σελ. 7.

Νόμος 112(I) (2004) Περί ρυθμίσεως Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Ταχυδρομικών Υπηρεσιών
<http://www.dataprotection.gov.cy/dataprotection/dataprotection.nsf/All/B40E3AD7C480A638C2256EB3003C080D?OpenDocument#> [Πρόσβαση: 27. Μαρτίου. 2016]

Νόμος 138(I) (2001) Περί Επεξεργασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Προστασία του Ατόμου) Νόμος 2001.
http://www.cylaw.org/nomoi/arith/2001_1_138.pdf# [Πρόσβαση: 27. Μαρτίου. 2016]

Νόμος 2472 (1997) Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με ενσωματωμένες τις τροποποιήσεις.
http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/LAW/NOMOTHESIA%20PROSOPIK A%20DEDOMENA/FILES/2472_97_JUNE2013.PDF# [Πρόσβαση: 26. Μαρτίου. 2016]

Νόμος 3471 (2006) Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. <https://www.e->

forologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=6CC6326A31341710.1D031AEA53&version=2006/06/28# [Πρόσβαση: 26. Μαρτίου. 2016]

Νόμος 4070 (2012) Ρυθμίσεις Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, Μεταφορών, Δημοσίων Έργων και άλλες διατάξεις. <https://www.forin.gr/laws/law/2720/ruthmiseis-hlektronikwn-epikoinwniwn-metaforwn-dhmosiwn-ergwn-kai-alles-diatakseis#>
[Πρόσβαση: 19. Μαρτίου. 2016]

Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (1995) Για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A31995L0046#> [Πρόσβαση: 18. Μαρτίου. 2016]

Οδηγία 97/66/EK (1997) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1997 περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31997L0066#> [Πρόσβαση: 12. Μαρτίου.2016]

Οδηγία 2002/58/EK (2002) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=celex:32002L0058#> [Πρόσβαση: 12. Μαρτίου. 2016]

Οδηγία 2009/136/EK (2009) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2009 για τροποποίηση της οδηγίας 2002/22/EK για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά τα δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών υπηρεσιών, και της οδηγίας 2002/58/EK σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 για τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιβολή της

νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0136#> [Πρόσβαση: 13. Μαρτίου. 2016]

Σύμβαση 108/1981 (1981) του Συμβούλιο της Ευρώπης, Για την προστασία των ατόμων από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.